

Μορφολογική ποικιλότητα στον παθητικό παρατατικό των ρημάτων της κλιτικής τάξης 2β: Μελέτη με σώματα κειμένων και ερωτηματολόγια

Αντώνης Παΐλας & Γεωργία Φραγκάκη
Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

ABSTRACT

This paper studies morphological variation of second inflectional class passive imperfect verbs in Modern Greek with the aim to provide a description of speakers' preferences towards particular forms on the basis of authentic data coming from a large corpus of Modern Greek (Greek Web 2019), as well as questionnaires administered to students. All third person (singular and plural) morphologically alternative types of six verbs, belonging to different frequency bands (*theo 'rume*, *apote 'lume*, *ekte 'lume*, *ekse 'rume*, *djaforopi 'ume* and *aksiopi 'ume*) were identified through corpus analysis. The quantitative analysis of corpus data indicated the presence of multiple competitive variants for the 3rd singular person, among which *-undan* is the dominant form, as well as a clear trend towards the restriction of variation in the 3rd person plural. At the same time, questionnaires suggested the potential of the more recent suffix *-utan* for the 3rd singular person, which is more transparent than the standard *-undan*. Apart from the description of morphological variation in passive imperfect, this paper stresses the need to combine different methodologies for a multifaceted analysis of the linguistic phenomenon in question.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: ερωτηματολόγια, κλιτική τάξη, μορφολογική ποικιλότητα, παθητικός παρατατικός, ρήματα, σώματα κειμένων

1. Εισαγωγή

Η ρηματική μορφολογική ποικιλότητα στα νέα ελληνικά έχει απασχολήσει τη σχετική βιβλιογραφία από ποικίλες αφετηρίες: στο πλαίσιο της διαχρονικής ανάλυσης του συστήματος του ρήματος με το βλέμμα στραμμένο στην πιθανή μελλοντική του διαμόρφωση (βλ. λ.χ. Μπαμπινιώτης 1972), αλλά και στο πλαίσιο συγχρονικών αναλύσεων που έχουν ως στόχο την πληρέστερη περιγραφή της γλώσσας και των προεκτάσεών της για τη διδασκαλία της πρώτης γλώσσας στο σχολείο (π.χ. σε γραμματικές και λεξικά) ή αναλύσεων που σκοπεύουν να προσδιορίσουν τους παράγοντες που επηρεάζουν την ποικιλότητα αυτή (βλ. λ.χ. Τσολάκης 1982, Ιορδανίδου 1992, 1993, Χατζησαββίδης 2000, Ζέρβα 2021).

Στο άρθρο αυτό θα επικεντρωθούμε στη μορφολογική ποικιλότητα στον παθητικό παρατατικό των ρημάτων της κλιτικής τάξης 2β (KT2β), στην οποία λ.χ. ανήκει το ρήμα *θεωρούμαι*. Η κλιτική αυτή τάξη περιλαμβάνει, κατά τη Ράλλη (2005: 137), λιγότερα ρήματα από την κλιτική τάξη 2α, ενώ παράλληλα ο συγκεκριμένος τρόπος κλίσης τους χαρακτηρίζεται από περιορισμένη παραγωγικότητα. Ειδικότερα, όπως θα δούμε στη συνέχεια, για τον παθητικό παρατατικό της KT2β έχει παρατηρηθεί σε έρευνες με ερωτηματολόγια μεγάλη ποικιλία στην κλίση και αμηχανία των συμμετεχουσών/συμμετεχόντων στον σχηματισμό των τύπων (βλ. λ.χ. Χειλά-Μαρκοπούλου 1984: 48, Κλειδώνα κ.ά. 2008: 213). Ανάλογη ποικιλία παρατηρείται στην περιγραφή του φαινομένου από γραμματικές και λεξικά της νέας ελληνικής. Η Ιορδανίδου (2022: 58) μάλιστα κάνει λόγο για υποκειμενικότητα των περιγραφών της μορφολογικής ποικιλότητας, την οποία αποδίδει στο ότι δεν έχουν γίνει εκτεταμένες έρευνες με δεδομένα από σώματα κειμένων.

Η παρούσα έρευνα επιχειρεί να δώσει μια σαφή εικόνα για τη μορφολογική ποικιλότητα στον παθητικό παρατατικό των ρημάτων αυτής της κλιτικής τάξης στη βάση αυθεντικών δεδομένων από σώματα κειμένων της ελληνικής μεγάλου μεγέθους, σε συνδυασμό με σχετικά ευρήματα από απαντήσεις σε ερωτηματολόγιο που διανεμήθηκε σε φοιτήτριες και φοιτητές του Τμήματος Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου.

2. Θεωρητικό πλαίσιο

Στην ενότητα αυτή θα παρουσιάσουμε σύντομα την ιστορία των ρημάτων της ΚΤ2β και στη συνέχεια θα αναφερθούμε σε προηγούμενες έρευνες για τον παθητικό παρατατικό αυτής της κλιτικής τάξης, καθώς και στην πραγμάτευσή της από γραμματικές της νέας ελληνικής.

2.1. Ιστορία των ρημάτων της ΚΤ2β

Η ΚΤ2β ανάγεται στην κατηγορία των θεματικών ρημάτων της αρχαίας ελληνικής με κατάληξη *-έω* (λ.χ. [t^heo:reo:] <θεωρέω>), στα οποία η συναίρεση του [ě] του ενεστωτικού θέματος με το θεματικό φωνήεν [e/o] οδηγούσε στο γ' ενικό και γ' πληθυντικό του παρατατικού σε <ει> [e:] και <οῦ> [o:] για να σχηματιστούν οι τύποι σε *-εἶτο* (<-έ-ε-το) και *-οῦντο* (<-έ-ο-ντο), της αττικής διαλέκτου, αντιστοίχως. Για την κλασική αττική, το θεματικό φωνήεν ή η συνηρημένη μορφή του αποτελούσε συχνά διακριτικό στοιχείο ανάμεσα στις κατηγορίες, ενώ οι βασικές καταλήξεις *-το* και *-ντο* χρησιμοποιούνταν πλέον σταθερά για όλα τα θεματικά ρήματα (βλ. Chantraine 1998 [1961]: 349, 357-358). Ωστόσο, ήδη από την περίοδο της ελληνιστικής κοινής είχαν εκκινήσει τάσεις δομικών ενοποιήσεων στο μορφολογικό σύστημα που οδήγησαν στη λεγόμενη ενοποίηση του παρωχημένου (Μπαμπινιώτης 1972: 203-206), δηλαδή στη δημιουργία κοινών σχηματισμών για τη δήλωση του παρελθόντος, μεταξύ των οποίων και για τον μεσοπαθητικό παρατατικό σε μεταγενέστερο στάδιο με την ενοποίηση λ.χ. του γ' ενικού του παρατατικού σε *-όταν* (βλ. σχήμα στο Μπαμπινιώτης 1972: 205).

Στην όψιμη βυζαντινή περίοδο (12ος-15ος αι.) παρουσιάζεται σε γενικές γραμμές ένα ενιαίο κλιτικό σύστημα παρατατικού, με τα θεματικά και αθέματα επιθήματα να έχουν δώσει τη θέση τους στα *-ό-ταν(ε)* και *-ό-νταν(ε)/-ο-νταν*. Ο Χόρροκς (2006: 470-471) αποδίδει την εξέλιξη των δύο αυτών προσώπων σε επίδραση του ενεργητικού τύπου *-αν(ε)* στο γ' πληθυντικό και αναλογικό σχηματισμό του γ' ενικού, με ενδιάμεσο στάδιο *-ο-τον/-ό-τονε*. Την ίδια περίοδο προκύπτουν σχηματισμοί όπως *-ό-ντησαν/-ό-ντισαν* και μεταγενέστερα *-ό-ντουσαν* (βλ. Παντελίδης 2004, Χόρροκς 2006: 470). Οι αλλαγές αυτές πραγματοποιήθηκαν στο πέρασμα πολλών αιώνων και η ποικιλότητα στους ελληνόφωνους πληθυσμούς του μεσαίωνα, ακόμη και την περίοδο που η ενοποίηση μοιάζει να έχει καθιερωθεί, είναι μαρτυρημένη (συνύπαρξη λ.χ. τύπων *-ε-τον* και *-ο-ταν*), συχνά εντός των ίδιων κειμένων. Ο Browning (1991 [1983]: 112-113) θέτει το ζήτημα της αντιπροσωπευτικότητας των πηγών, αφού οι δημιουργοί της δημόδους ποίησης δεν αποκλείεται να έγραφαν σε τεχνητό κράμα διαλέκτων. Καταλήγει, ωστόσο, στην άποψη ότι πρόκειται για μια κοινή γλώσσα της Κωνσταντινούπολης και των εγγύς αστικών περιοχών, όπου πολλοί διαλεκτικοί εναλλακτικοί τύποι ήταν αποδεκτοί, ενώ λόγιοι σχηματισμοί της κλασικής παράδοσης δεν έπαψαν να υφίστανται ποτέ.

Κατά τη μεταβυζαντινή περίοδο η ανάπτυξη των τοπικών ποικιλιών της δημόδους ελληνικής φαίνεται να συμβάλλει, μεταξύ άλλων, στην εξάπλωση του στοιχείου [u], που αντικατέστησε το θεματικό [o] στον παρατατικό (Χόρροκς 2006: 473-474). Καταγράφονται μάλιστα σε γραμματικές και γλωσσάρια τύποι όπως *έκρατοῦνταν* (Σοφιανός 1977 [1540-1550]), *άγαποῦτο* και *άγαποῦνταν* (Portius 1889 [1638], Du Cange 1688), ενώ είναι εμφανής η σύγχυση που προκαλούσε το λόγιο επίθημα *-οῦντο* στο πλαίσιο αυτής της εξάπλωσης, καθώς εμφανίζεται σε σχηματισμούς γ' ενικού όπως *εγράφουντο* (Germano 1907 [1622], Portius 1889 [1638]) και *ήγαποῦντο* (Credo 1782), με το στοιχείο [nd^md] να παρεισφρέει στον ενικό. Ο σχηματισμός σε *-οῦνταν* φαίνεται πως είχε συνδεθεί με το γ' ενικό στην καθομιλουμένη πριν από τον 19ο αιώνα (βλ. σχηματισμούς ενικού όπως *έπατοῦνταν* και *άγαποῦνταν*, Χριστόπουλος 1805).

Συνολικά, η κλιτική τάξη 2β των ρημάτων φαίνεται να αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα πεδίου στο οποίο δρουν ανταγωνιστικά μεταξύ τους διαφορετικοί τύποι τόσο

από τη δημοτική και διαλεκτική παράδοση της ελληνικής,¹ όσο και από τη λόγια παράδοσή της.

2.2. Προηγούμενες έρευνες για τη μορφολογική ποικιλότητα στον παθητικό παρατατικό της ΚΤ2β

Λίγες σύγχρονες μελέτες έχουν εστιάσει στη μορφολογική ποικιλότητα του παθητικού παρατατικού της ΚΤ2β. Ύστερα από έρευνα σε 60 ομιλητές δύο γενεών (30-45 και 16-18 ετών), κατοίκους της Αθήνας, στους οποίους ζητήθηκε να συμπληρώσουν ρηματικούς τύπους παρατατικού σε 50 προτάσεις που τους δόθηκαν, η Χειλά-Μαρκοπούλου (1984: 46-48) παρατηρεί τον υψηλό βαθμό ποικιλότητας στις καταλήξεις και τη σταθερή προτίμηση των σχηματισμών σε *-ιόμουν*. Καταλήγει μάλιστα σε τριμερή διάκριση των ρημάτων που προέρχονται από τα αρχαία θεματικά σε *-έω* ως εξής: (α) ρήματα που έχουν εξομοιωθεί μορφολογικά με τις καταλήξεις της ΚΤ2α, λ.χ. *κρατιέμαι* και *στενοχωριέμαι*, (β) ρήματα που φαίνεται να διατηρούν στον ενεστώτα τις αρχαϊκές καταλήξεις, αλλά στον παρατατικό παρουσιάζουν εναλλακτικούς τύπους με τάση προς τους σχηματισμούς της ΚΤ2α, λ.χ. *ασχολούμαι* – *ασχολιόμουν* και σπανιότερα *ασχολούμουν* και (γ) ρήματα λογιότερης υφής και μικρότερης συχνότητας, που ακολουθούν τις αρχαϊκές καταλήξεις στον ενεστώτα, αλλά ο παρατατικός τους παραμένει προβληματικός, με την παρουσία ποικίλων τύπων από τους οποίους δεν υπερισχύει κανένας, λ.χ. *αποτελιόμουν/-α* ή *αποτελούμουν/-α*. Παρατηρεί και για την τρίτη αυτή κατηγορία την τάση των ρημάτων να εξομοιωθούν με την ΚΤ2α, αν και αναγνωρίζει τους ανασταλτικούς παράγοντες του γλωσσικού σχεδιασμού και της χαμηλής συχνότητας στην καθημερινή επικοινωνία, καθώς πρόκειται για ρήματα που ανήκουν στη λόγια παράδοση (Χειλά-Μαρκοπούλου 1984: 54-55).

Η έρευνα της Ιορδανίδου (1994: 375-378), η οποία βασίζεται σε δεδομένα ανεπίσημου απομαγνητοφωνημένου λόγου 48 Αθηναίων, ερωτηματολόγια και στοιχεία από λογοτεχνικά, δημοσιογραφικά και επιστημονικά κείμενα, επιβεβαιώνει τα παραπάνω συμπεράσματα, εντοπίζοντας προτίμηση για τους σχηματισμούς τύπων σε *-ιόμουν* (43,9% έναντι 35,8% για τους σε *-ούμουν*), και σπάνια χρήση των λόγιων σχηματισμών, οι οποίοι χαρακτηρίζουν περισσότερο τον δημοσιογραφικό και επιστημονικό λόγο. Μεταγενέστερες έρευνες σε κείμενα εφημερίδων (Ιορδανίδου 1999: 837, Ιορδανίδου 2009: 106) ανέδειξαν την πολυτυπία στη χρήση, με τους τύπους σε *-ούνταν* να συνυπάρχουν ισορροπημένα με τους λόγιους σχηματισμούς.

Οι Μουσιάδης & Κατσούδα (2010: 427-428), σε έρευνα με δεδομένα που αντλήθηκαν από το διαδίκτυο και τον Εθνικό Θησαυρό Ελληνικής Γλώσσας (ΕΘΕΓ), παρατηρούν ότι για το γ' ενικό υπάρχουν: α) περιπτώσεις σαφούς επικράτησης του τύπου *-ούνταν*, β) περιπτώσεις που τα *-ούνταν* και *-είτο* είναι ισοσταθμισμένα και γ) συγκεκριμένες δομές που ευνοούν τους λόγιους σχηματισμούς. Επίσης, τονίζουν τη δυναμική του νεότερου αναλογικού σχηματισμού σε *-ούταν* (λ.χ. *παρατηρούταν*) στον προφορικό λόγο και συνδέουν την τάση προς σχηματισμούς της ΚΤ2α (σε *-ιόμουν*) περισσότερο με ρήματα το θέμα των οποίων λήγει σε [i] (λ.χ. *χρησιμοποιούμαι*). Σημειώνουν, τέλος, ότι οι τύποι σε *-ιόταν* και *-ούταν* απουσιάζουν σε μεγάλο βαθμό από τα δεδομένα του ΕΘΕΓ λόγω της φύσης του προσχεδιασμένου και επιμελημένου λόγου των εφημερίδων και περιοδικών, απ' όπου προέρχεται η πλειονότητα των δεδομένων του συγκεκριμένου σώματος κειμένων.

¹ Για εκτενείς διαλεκτολογικές έρευνες που αφορούν εν μέρει το θέμα που εξετάζουμε βλ. Newton (1972) και Παντελίδης (1999). Η παρούσα έρευνα δεν εξετάζει αυτή την πτυχή του ζητήματος.

2.3. Γραμματικές της νέας ελληνικής

Η Ιορδανίδου (2022: 73) καταγράφει για τον παθητικό παρατατικό ΚΤ2β μια τάση μονοδιάστατης αλλά και ασύμβατης ανάμεσα στα εγχειρίδια τυποποίησης. Για παράδειγμα, οι τύποι σε *-ούνταν* είναι οι μόνοι που καταγράφονται στη *Σχολική γραμματική Ε' και ΣΤ' Δημοτικού* και στο παράρτημα του *Λεξικού της κοινής νεοελληνικής*. Αντιθέτως, στο *Χρηστικό λεξικό της νεοελληνικής γλώσσας* αναφέρονται και οι σχηματισμοί *εθεωρείτο* και *εθεωρούντο*, οι οποίοι χαρακτηρίζονται ως συχνότεροι από τους σχηματισμούς σε *-ούνταν*.

Στη *Νεοελληνική γραμματική της δημοτικής* (Τριανταφυλλίδης 1996 [1941]: 342) το σύνολο της κατηγορίας αυτών των ρημάτων ονομάζεται «αρχαϊκή κλίση παθητικής φωνής» και για τον παρατατικό παρατίθεται το κλιτικό παράδειγμα σε *-όμουν* (*στερούμουν, στερούσουν, στερούνταν* κ.ο.κ.). Η *Γραμματική της ελληνικής γλώσσας* (Holton κ.ά. 1999: 141-142) αναφέρει τους τύπους σε *-ούνταν(ε)*, σημειώνοντας ότι πολλά ρήματα αυτής της κατηγορίας δεν διαθέτουν πλήρες σύνολο τύπων και ότι υπάρχουν επίσης λόγιοι σχηματισμοί όπως *(ε)θεωρείτο* και *(ε)θεωρούντο*. Η γραμματική των Κλαίρη & Μπαμπινιώτη (2005: 514) προτάσσει το παράδειγμα σε *-όμουν(α)*, δίνοντας *θεωρούνταν* για το γ' ενικό και *θεωρούνταν(ε)* για το γ' πληθυντικό. Ωστόσο, υπογραμμίζεται πως η χρήση λόγιων σχηματισμών όπως λ.χ. *εθεωρείτο* προτιμάται από πολλούς ομιλητές, ιδίως στον γραπτό λόγο.

Η γραμματική του Γυμνασίου (Χατζησαββίδης & Χατζησαββίδου 2009: 90, 92) αναφέρει και αυτή το παράδειγμα σε *-όμουν*, με κοινό τύπο σε *-ούνταν* για τον ενικό και τον πληθυντικό, σημειώνοντας ότι χρησιμοποιούνται και οι σχηματισμοί *εθεωρείτο* και *εθεωρούντο* σε πολύ τυπικό ύφος. Τέλος, μεγαλύτερη ποικιλομορφία καταγράφει η *Σύγχρονη σχολική γραμματική για όλους* (Μπαμπινιώτης 2017: 189-191), η οποία αφιερώνει στην κατηγορία αυτή ξεχωριστή ενότητα και αναφέρει τα κλιτικά επιθήματα *-ούνταν*, *-ούταν* και *-είτο* για το γ' ενικό και *-ούνταν*, *-ούντο* για το γ' πληθυντικό. Σε ειδικότερες παρατηρήσεις κάνει λόγο για πολυτυπίες όπως *χρησιμοποιούταν, χρησιμοποιούνταν, (ε)χρησιμοποιείτο* και σημειώνει ότι οι περισσότεροι ομιλητές αποφεύγουν, κυρίως στον γραπτό λόγο, το *-ούταν*. Υποστηρίζεται ότι η μορφολογική ποικιλία εξαρτάται από τη λόγια ή μη προέλευση των ρημάτων, το επίσημο ή ανεπίσημο ύφος και το γλωσσικό περιβάλλον.

3. Δεδομένα και μεθοδολογία

Η παρούσα έρευνα συνδυάζει την ανάλυση σωμάτων κειμένων (βλ. Γούτσος & Φραγκάκη 2015) με τη συλλογή και μελέτη ερωτηματολογίων. Το σώμα κειμένων που χρησιμοποιήθηκε είναι το Greek Web 2019 (elTenTen19), ένα γενικό σώμα κειμένων² με μέγεθος περίπου 2,8 δισεκατομμύρια δείγματα από 7,5 εκατομμύρια ιστοσελίδες, που αντλήθηκαν από το ελληνικό διαδίκτυο μέσω ανιχνευτή ιστού (web crawler) την περίοδο Δεκεμβρίου 2019 και Ιανουαρίου 2020. Το σώμα κειμένων διατίθεται από την πλατφόρμα Sketch Engine και επιλέχθηκε να μελετηθεί επειδή αποτελεί το μεγαλύτερο διαθέσιμο γενικό σώμα κειμένων για τα ελληνικά αυτή τη στιγμή. Ο σημαντικότερος περιορισμός του, όπως και όλων των σωμάτων που έχουν δημιουργηθεί με τη χρήση ανιχνευτή ιστού, είναι ότι παρέχει περιορισμένα μεταδεδομένα, καθώς δεν δίνονται πληροφορίες σχετικά με τους ομιλητές/τις ομιλήτριες και δεν γνωρίζουμε πάντοτε τις ημερομηνίες δημοσίευσης των κειμένων, εκτός από περιπτώσεις που η πληροφορία δύναται να παρέχεται μέσω εστιασμένης (targeted) ανίχνευσης (Jakubíček et al. 2013: 126-127). Πάντως αυτό δεν μειώνει την αξία των δεδομένων, αφού, ακόμη και όταν

² Η διάκριση σε γενικά και ειδικά σώματα κειμένων είναι αμφιλεγόμενη, ιδίως για διαδικτυακά σώματα κειμένων, που παρουσιάζουν ιδιάζοντα χαρακτηριστικά (βλ. Baker 2010: 13-14 για σχετική συζήτηση).

πρόκειται για κείμενα προηγούμενων ετών, οι χρήστες/χρήστριες του διαδικτύου έχουν συνήθως πρόσβαση σε αυτά.

Τα περισσότερα κείμενα του Greek Web 2019 (elTenTen19) προέρχονται από τη Βικιπαίδεια και από πλήθος ειδησεογραφικών ιστότοπων με πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό, καλλιτεχνικό, αθλητικό, lifestyle κ.λπ. περιεχόμενο, ενώ σημαντικός αριθμός προέρχεται από ιστοσελίδες εκδοτικών οίκων, ιστολόγια ευρείας θεματολογίας και αρχεία επιστημονικού περιεχομένου, με θέματα όπως η ιστορία, η υγεία, η εκπαίδευση κ.ά. Οι ιστότοποι δίνουν μια καλή εικόνα για τα κειμενικά είδη που κυριαρχούν στο σώμα βάσει της συχνότητας εμφάνισης των σελίδων τους.³

Μεθοδολογικά προέκυψαν δύο επιλογές: να αναζητήσουμε συγκεκριμένα μορφήματα που γνωρίζουμε από τη βιβλιογραφία ότι εναλλάσσονται σε ρήματα της ΚΤ2α ή να αναζητήσουμε όλους τους τύπους συγκεκριμένων ρημάτων αυτής της κλιτικής τάξης χωρίς να έχουμε προσδιορίσει εξαρχής τα εναλλασσόμενα μορφήματα. Επιλέχθηκε να μελετηθούν συγκεκριμένα ρήματα της ΚΤ2α στο γ' ενικό και γ' πληθυντικό παθητικού παρατατικού, καθώς με τον τρόπο αυτό θα μπορούσαμε να εντοπίσουμε όλους τους εναλλακτικούς τύπους ενός ρήματος, ακόμα δηλαδή και με μορφήματα που δεν έχουν καταγραφεί σε έργα αναφοράς όπως γραμματικές και λεξικά. Πιο συγκεκριμένα, μελετήθηκαν έξι ρήματα της ΚΤ2α από τρεις ζώνες συχνότητας: δύο πολύ συχνά ρήματα (*θεωρούμαι, αποτελούμαι*), ένα λιγότερο συχνό (*εκτελούμαι*), και τρία σπανιότερα (*εξαιρούμαι, διαφοροποιούμαι, αξιοποιούμαι*). Όπως φαίνεται από την τελευταία ομάδα ρημάτων, περιλήφθηκαν και ρήματα το θέμα των οποίων λήγει σε [i], καθώς είναι πιθανό να εμφανίζουν διαφορετικές τάσεις, σύμφωνα με τη βιβλιογραφία.

Για την ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν τα εργαλεία του Sketch Engine. Με το εργαλείο Wordlist έγινε αναζήτηση των λημμάτων των έξι επιλεγμένων ρημάτων και στη συνέχεια απομονώθηκαν οι τύποι του γ' ενικού και πληθυντικού παθητικού παρατατικού. Η αυτόματη αναζήτηση με λήμματα εμφάνισε περιορισμένα αποτελέσματα: για όλα τα ρήματα εντοπίστηκαν οι τύποι σε *-ούνταν* και *-είτο*, και σε ορισμένες περιπτώσεις οι τύποι σε *-ούντο*, σε κάθε περίπτωση χωρίς αύξηση.⁴ Για να μπορέσουμε να εντοπίσουμε όλους τους πιθανούς μορφολογικούς σχηματισμούς έγιναν και μη αυτόματες αναζητήσεις πιθανών τύπων γ' ενικού και πληθυντικού. Η αναζήτησή μας έγινε με τη χαμηλότερη ελάχιστη συχνότητα, έτσι ώστε να εντοπίζεται μια παραλλαγή ακόμη και όταν εμφανίζεται μόλις μία φορά στο σώμα κειμένων. Περιλήφθηκαν επίσης στα δεδομένα και τύποι με κεφαλαίο αρκτικό γράμμα, καθώς και άτονοι τύποι.

Αφού συγκεντρώθηκαν όλοι οι τύποι που βρέθηκαν στο σώμα κειμένων, κατανεμήθηκαν σε δύο κατηγορίες: τύποι γ' ενικού και τύποι γ' πληθυντικού. Καθώς αρκετοί τύποι δεν ήταν σαφές αν αναφέρονται στον ενικό ή τον πληθυντικό αριθμό, χρειάστηκε να μελετηθούν οι συμφραστικοί τους πίνακες με το εργαλείο Concordance ώστε να επιλυθεί η αμφισημία με βάση το συγκεκριμένο κάθε χρήσης. Ο συμφραστικός πίνακας δίνει τη δυνατότητα να παρατηρήσουμε τα άμεσα συμφραζόμενα, ενώ παράλληλα παρέχει πρόσβαση και στην ιστοσελίδα από την οποία προέρχεται το κείμενο, βοηθώντας μας έτσι να έχουμε πληρέστερη εικόνα για τη χρήση του τύπου, όπου χρειαζόταν. Για τις περιπτώσεις που κρίθηκε πως δεν ήταν ασφαλής η τοποθέτηση ενός τύπου σε μία από τις δύο κατηγορίες, δημιουργήθηκε μία τρίτη κατηγορία «Άλλο». Στο

³ Ο αναλυτικός κατάλογος συχνότητας των ιστότοπων είναι διαθέσιμος μέσω του εργαλείου Text Type Analysis.

⁴ Χρησιμοποιούμε τον όρο *αύξηση*, καθώς αναφερόμαστε σε τύπους που προέρχονται κυρίως από προηγούμενη φάση της ελληνικής, οπότε υπήρχε με συστηματικότητα το φαινόμενο αυτό για τη δήλωση των παρελθοντικών χρόνων.

Παράρτημα 1 παρουσιάζεται ο συγκεντρωτικός πίνακας όλων των τύπων που βρέθηκαν στο σώμα κειμένων με την απόλυτη συχνότητα εμφάνισής τους.

Η έρευνα με γραπτά ερωτηματολόγια είναι συμπληρωματική της έρευνας στο σώμα κειμένων, με σκοπό τόσο τη μελέτη της χρήσης των τύπων, όσο και της στάσης των ομιλητριών/ομιλητών απέναντί τους. Για αυτές τις ανάγκες το ερωτηματολόγιο χωρίστηκε σε δύο μέρη (βλ. Παράρτημα 2). Το Μέρος Α' περιλαμβάνει οκτώ προτάσεις με κενά, τα οποία ζητήθηκε να συμπληρωθούν. Όλες οι προτάσεις προέρχονται από το σώμα κειμένων που μελετήθηκε και περιλαμβάνουν τύπους γ' ενικού και πληθυντικού του παθητικού παρατατικού σε *-ούνταν*, δηλαδή τους λιγότερο μαρκαρισμένους υφολογικά σχηματισμούς, σύμφωνα με τις γραμματικές. Για κάθε ρήμα ζητήθηκε να συμπληρωθεί ένας τύπος γ' ενικού ή γ' πληθυντικού, ενώ για τα πιο συχνά ρήματα *θεωρούμαι* και *αποτελούμαι* ζητήθηκαν οι τύποι και του ενικού και του πληθυντικού. Έγινε προσπάθεια να επιλεγούν προτάσεις με δείκτες στα συμφραζόμενά τους που να οδηγούν στη χρήση του παρατατικού, ώστε να περιοριστεί η πιθανότητα χρήσης τύπων άλλων χρόνων.

Το Μέρος Β' περιλαμβάνει καταλόγους με όλους τους τύπους των ρημάτων που είχαν εντοπιστεί στο σώμα κειμένων και ζητήθηκε από τις συμμετέχουσες/τους συμμετέχοντες να σημειώσουν ποιους τύπους θα χρησιμοποιούσαν και ποιους όχι. Δεν υπήρξε περιορισμός ως προς τις περιστάσεις της χρήσης (λ.χ. γραπτός ή προφορικός λόγος, περίσταση επικοινωνίας) και δόθηκε η δυνατότητα προσθήκης τύπων που δεν υπήρχαν στους καταλόγους, όποτε εκφράστηκε τέτοια επιθυμία. Η ανάλυση των ευρημάτων του Β' μέρους, μέσω συσχετίσεων μεταξύ τους αλλά και με τα ευρήματα του Α' μέρους, φωτίζει πτυχές που αφορούν όχι μόνο τη γλωσσική χρήση, αλλά, ακόμη περισσότερο, τη γλωσσική στάση των ομιλητριών/ομιλητών, καθώς παράγοντες όπως το κύρος του εκάστοτε γλωσσικού τύπου και οι αξιολογικές κρίσεις απέναντί του μπορούν να επηρεάζουν σημαντικά τις απαντήσεις που δίνονται σε τέτοιες ερωτήσεις (πρβλ. Φραγκάκη 2022: 55).

Τέλος, θα πρέπει να αναφέρουμε ότι τα ερωτηματολόγια συμπληρώθηκαν ανώνυμα από φοιτήτριες και φοιτητές Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου. Στην αρχή του ερωτηματολογίου ζητήθηκαν πληροφορίες για δημογραφικά στοιχεία σχετικά με το προφίλ των συμμετεχουσών/συμμετεχόντων που αφορούν το φύλο, την ηλικία και τον τόπο μόνιμης κατοικίας τους. Για την έρευνά μας έγινε δειγματοληψία ευκολίας (*convenience sampling*), ένα είδος μη τυχαίας δειγματοληψίας που επιτρέπει τη γρήγορη συλλογή μεγάλου αριθμού δεδομένων (Μικρός 2009: 215-216). Συγκεντρώθηκαν 73 πλήρως συμπληρωμένα ερωτηματολόγια από 49 φοιτήτριες και 24 φοιτητές. Με μόλις δύο εξαιρέσεις (άνδρες άνω των 30 και άνω των 60 ετών αντιστοίχως), το ηλικιακό εύρος κυμαίνεται στα 18-30 έτη, με τη μεγάλη πλειονότητα να βρίσκεται ανάμεσα στα 20 και 23. Οι συνηθέστερες περιοχές μόνιμης κατοικίας είναι η Πελοπόννησος και η Αττική, αν και υπάρχουν αρκετές περιπτώσεις από άλλα μέρη της Ελλάδας. Με βάση το μορφωτικό επίπεδο, το αντικείμενο σπουδών και το ηλικιακό εύρος υπολογίζεται ότι τα επίπεδα γλωσσικής ικανότητας και επίγνωσης που αντιπροσωπεύονται είναι τουλάχιστον μέτρια ή, συνηθέστερα, άνω του μετρίου. Τα υποκείμενα έρχονται διαρκώς σε επαφή με ακαδημαϊκό λόγο, μεταγλώσσα, αλλά και κείμενα λόγιων, λογοτεχνικών και διαχρονικών ποικιλιών της ελληνικής. Παράλληλα, πρόκειται για άτομα νεαρής ηλικίας και εν δυνάμει χρήτριες/χρήστες της κοινωνιολέκτου των νέων, τα οποία βρίσκονται χρονολογικά αρκετές δεκαετίες μακριά από την καθημερινή χρήση της καθαρεύουσας.

Η διανομή των ερωτηματολογίων έγινε σε τέσσερις φάσεις, μία για κάθε έτος σπουδών, την περίοδο 24-26 Μαΐου του 2023, πριν από την έναρξη ή μετά τη λήξη πανεπιστημιακών μαθημάτων. Ο χρόνος είχε υπολογιστεί έτσι ώστε η διαδικασία να ολοκληρώνεται σε 10-15 λεπτά. Οι συμμετέχουσες/συμμετέχοντες δεν είχαν πρόσβαση

στο Β' μέρος του ερωτηματολογίου πριν ολοκληρώσουν το Α'. Ακολούθησαν συμπληρωματικές φάσεις την τελευταία εβδομάδα του Μαΐου για άτομα που δεν ήταν προηγουμένως διαθέσιμα. Η συμπλήρωση ήταν υποβοηθούμενη (assisted completion), έγινε δηλαδή επιτόπου και παρουσία ερευνητή (Schleef 2014: 52). Το θετικό της διανομής αυτού του τύπου είναι η δυνατότητα παροχής διευκρινίσεων όπου χρειάζεται. Στα αρνητικά προσμετράται το φαινόμενο του παράδοξου του παρατηρητή (Milroy & Gordon 2003: 52), ειδικά αφού το ακαδημαϊκό περιβάλλον φέρει συνδηλώσεις αξιολόγησης. Αυτό, ωστόσο, μετριάζεται από το γεγονός ότι ο ερευνητής είχε οικεία σχέση με τις συμμετέχουσες/τους συμμετέχοντες ως συμφοιτητές τους, καθώς και από τη διασφάλιση της ανωνυμίας των υποκειμένων. Τέλος, ιδιαίτερα σημαντικά υπήρξαν τα σχόλια που καταγράφηκαν κατά τη διάρκεια και μετά τη λήξη της συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου.

Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε, με τον συνδυασμό σωματών κειμένων και ερωτηματολογίων, ενισχύει την αξιοπιστία των ευρημάτων της έρευνας, ενώ επιτρέπει την πολύπτυχη προσέγγιση των δεδομένων και την ασφαλέστερη εξαγωγή συμπερασμάτων.

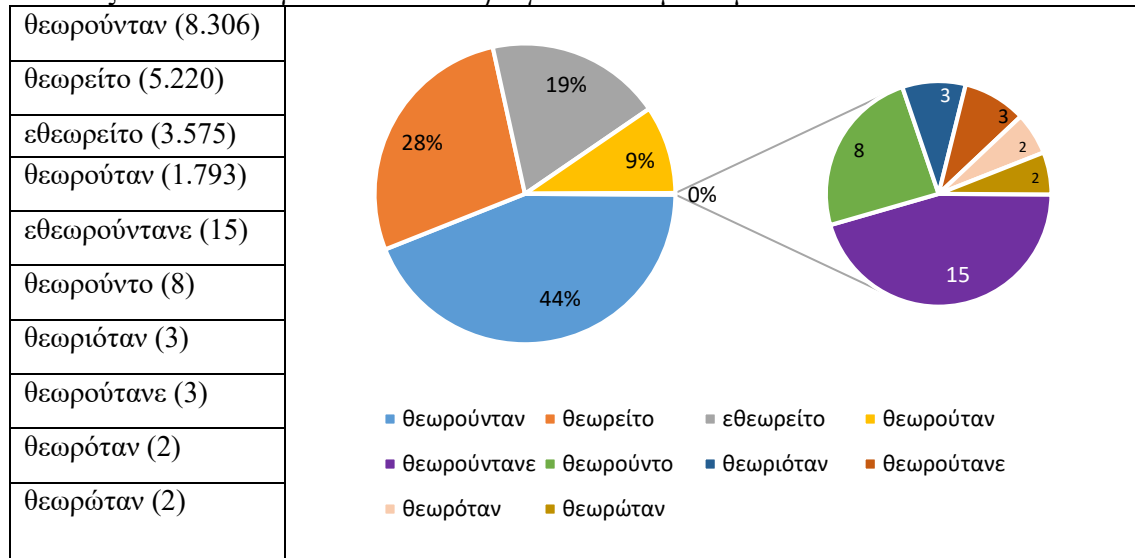
4. Ανάλυση δεδομένων

Στην ενότητα αυτή θα παρουσιάσουμε τα ευρήματα για τη συχνότητα χρήσης των εναλλακτικών τύπων γ' ενικού και γ' πληθυντικού παθητικού παρατατικού στα ρήματα που μελετήθηκαν τόσο στο σώμα κειμένων όσο και στα ερωτηματολόγια.

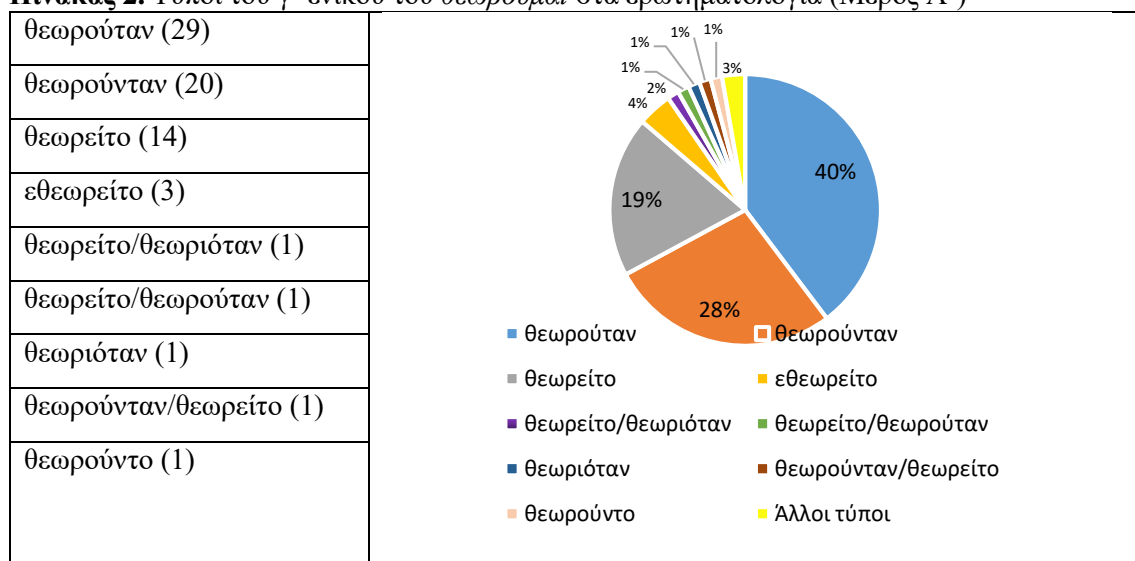
4.1. Το ρήμα *θεωρούμαι*

Το ρήμα *θεωρούμαι* έχει την υψηλότερη συχνότητα εμφάνισης από τα ρήματα που μελετήθηκαν, ενώ χρησιμοποιείται συχνά στις γραμματικές για την παρουσίαση του κλιτικού παραδείγματος των ρημάτων της ΚΤ2β.

Στον Πίνακα 1 παρουσιάζεται η συχνότητα χρήσης των εναλλακτικών τύπων του γ' ενικού στο σώμα κειμένων Greek Web 2019 (eITenTen19). Όπως φαίνεται, ο τύπος *θεωρούνταν* κυριαρχεί, καταλαμβάνοντας λίγο λιγότερο από το μισό ποσοστό εμφανίσεων. Το *θεωρείτο* ακολουθεί με ένα σημαντικό ποσοστό (28%), ενώ έπεται ο τύπος με «αύξηση» *εθεωρείτο* (19%). Το *θεωρούταν* είναι η τελευταία σημαντική τιμή (9%). Οι υπόλοιποι τύποι είναι στατιστικά αδύναμοι, με διψήφια ή μονοψήφια συχνότητα χρήσης, και αντιστοιχούν συνολικά σε λιγότερο από το 1% των εμφανίσεων. Πρόκειται για τύπους με ληκτικό *-ε* (*εθεωρούντανε*, *θεωρούτανε*), δείκτη προφορικότητας, καθώς και για τύπους με τα επιθήματα *-ι-* (*θεωριόταν*), που παραπέμπει στη ΚΤ2α, και *-otan*, με ορθογραφικές παραλλαγές *θεωρόταν* και *θεωρώταν*. Αξίζει, τέλος, να σημειώσουμε οκτώ περιπτώσεις χρήσης του *θεωρούντο*.

Πίνακας 1. Τύποι του γ' ενικού του θεωρούμαι στο σώμα κειμένων

Όπως φαίνεται από τον Πίνακα 2, από την πρώτη πρόταση του Α' μέρους του ερωτηματολογίου, που αφορά το γ' ενικό, η εικόνα που διαμορφώνεται για τη χρήση είναι αρκετά διαφορετική.

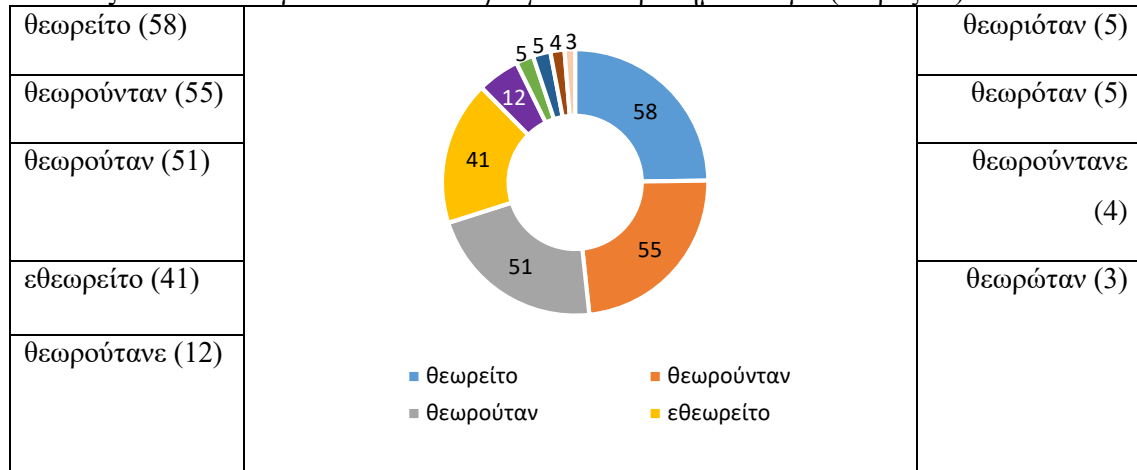
Πίνακας 2. Τύποι του γ' ενικού του θεωρούμαι στα ερωτηματολόγια (Μέρος Α')

Το *θεωρούταν* χρησιμοποιήθηκε εμφανώς περισσότερο από τους άλλους τύπους (40%), με τα *θεωρούνταν* και *θεωρείτο* να ακολουθούν και αυτά σε σχετικά υψηλά ποσοστά (28% και 19% αντίστοιχα). Το *εθεωρείτο* χρησιμοποιήθηκε τρεις φορές, ενώ ο τύπος *θεωριόταν* καταγράφηκε δύο φορές. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι διπλές απαντήσεις: τα υποκείμενα ενδεχομένως να αντιλαμβάνονται υφολογική διαφοροποίηση στους δύο τύπους. Η χρήση του *θεωρούντο* στη θέση ενικού αριθμού παρατηρείται και εδώ. Τέλος, 2 από τις 73 απαντήσεις που δόθηκαν αφορούν τύπους που δεν είναι παρατατικού.

Οι απαντήσεις του Μέρους Β' προσφέρουν μια τρίτη, διαφορετική εκδοχή της ποικιλότητας (βλ. Πίνακα 3). Εδώ δεν φαίνεται να υπάρχει σημαντική προτίμηση ανάμεσα στους τέσσερις συχνότερους τύπους. Οι λοιποί τύποι επιλέγονται ελάχιστες φορές, ωστόσο το *θεωρούταν* ξεχωρίζει (12 εμφανίσεις). Το αντίστοιχο *θεωρούταν* επιλέχθηκε μόλις τέσσερις φορές.

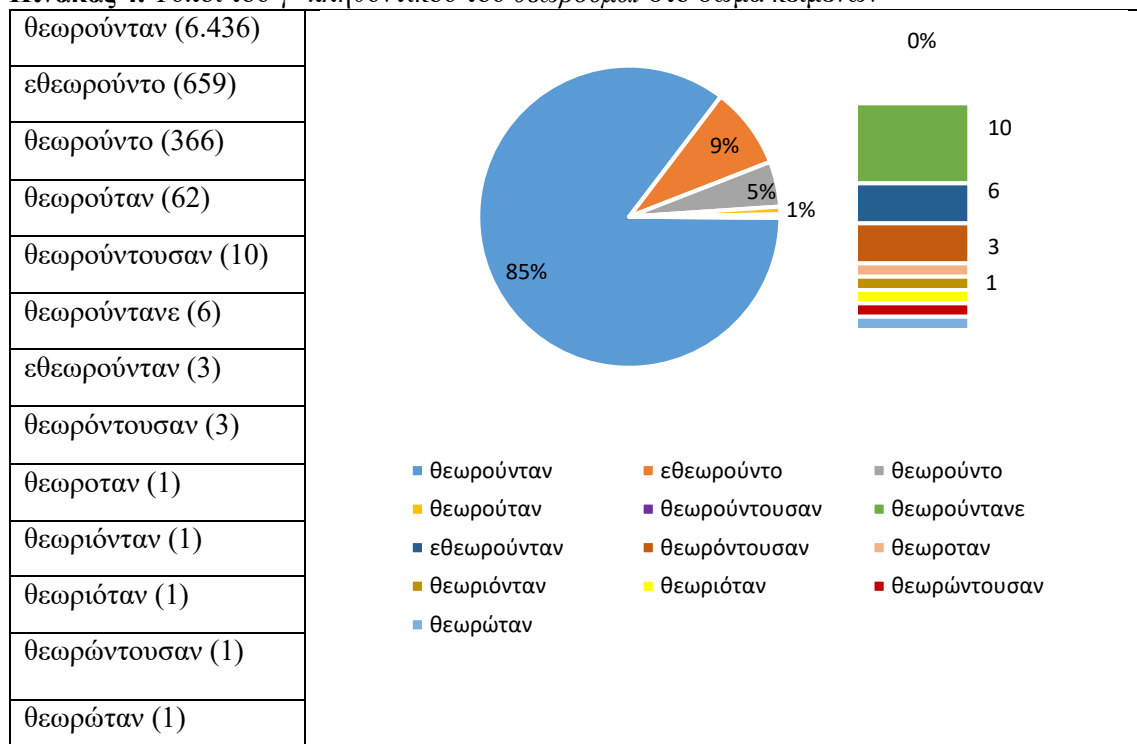

Πίνακας 3. Τύποι του γ' ενικού του θεωρούμαι στα ερωτηματολόγια (Μέρος Β')

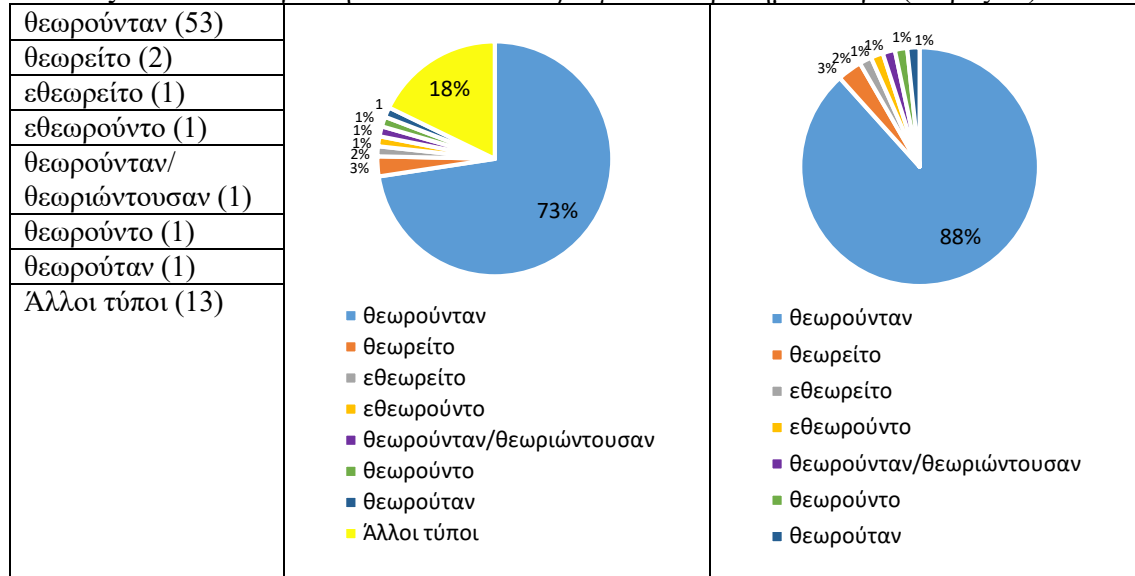

Στο γ' πληθυντικό, ενώ παρατηρείται επίσης ποικιλία στους τύπους, εμφανίζονται πιο ξεκάθαρες προτιμήσεις.

Πίνακας 4. Τύποι του γ' πληθυντικού του θεωρούμαι στο σώμα κειμένων

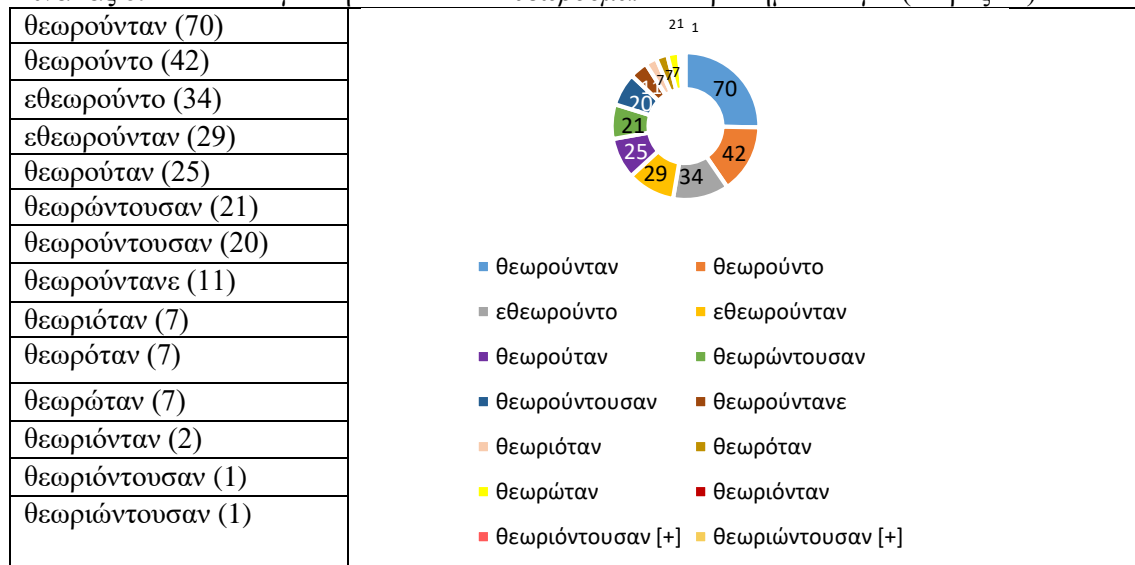

Από τον Πίνακα 4 προκύπτει ότι το θεωρούνταν εμφανίζεται σχεδόν 10 φορές περισσότερο από το εθεωρούντο (9%) και καταλαμβάνει το 85% του συνόλου των εμφανίσεων, ενώ το θεωρούντο βρίσκεται στο 5%. Το θεωρούταν αγγίζει το 1%, ενώ οι περιθωριακοί τύποι, ορισμένοι από τους οποίους είναι κοινοί με αυτούς του γ' ενικού, έχουν λιγότερες εμφανίσεις.

Πίνακας 5. Τύποι του γ' πληθυντικού του *θεωρούμαι* στα ερωτηματολόγια (Μέρος Α')

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 5, οι απαντήσεις στην έκτη πρόταση του Μέρους Α', που αφορούσε το γ' πληθυντικό, ανέδειξαν πάλι την ισχύ του *θεωρούνταν*, με όλους τους υπόλοιπους τύπους να χρησιμοποιούνται από μία φορά, εκτός από το ενικό *θεωρείτο*, που χρησιμοποιήθηκε δύο φορές. Αξίζει επίσης να αναφέρουμε ότι το 18% (13 συμμετέχουσες/συμμετέχοντες) δεν χρησιμοποίησαν τύπους παρατατικού.

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 6, στο Μέρος Β' και πάλι εμφανίζεται διαφορετική εικόνα. Το *θεωρούνταν* εξακολουθεί να είναι ο ισχυρότερος τύπος (25%), αν και αρκετά σημαντικά είναι και τα *θεωρούντο* (15%) και *εθεωρούντο* (12%). Ακολουθούν τα *εθεωρούνταν* (10%), *θεωρούταν* (9%), *θεωρώντουσαν* (8%) και *θεωρούντουσαν* (7%).⁵

Πίνακας 6. Τύποι του γ' πληθυντικού του *θεωρούμαι* στα ερωτηματολόγια (Μέρος Β')

⁵ Αξίζει να αναφέρουμε ότι δύο ομιλήτριες 20 ετών από την Πελοπόννησο (Κορινθία και Ηλεία) συμπλήρωσαν τον τύπο [θεογ'jo^hdusan], με ορθογραφικές παραλλαγές <ο> και <ω>. Η μία ομιλήτρια χρησιμοποίησε το *θεωριώντουσαν* και στο Α' μέρος. Η συγκεκριμένη κατάληξη είναι χαρακτηριστική της Πελοποννήσου (Ράλλη 2005: 134, Χόρροκς 2006: 470) και, όπως έχει ήδη σημειωθεί, συνδέεται με τη ΚΤ2α.

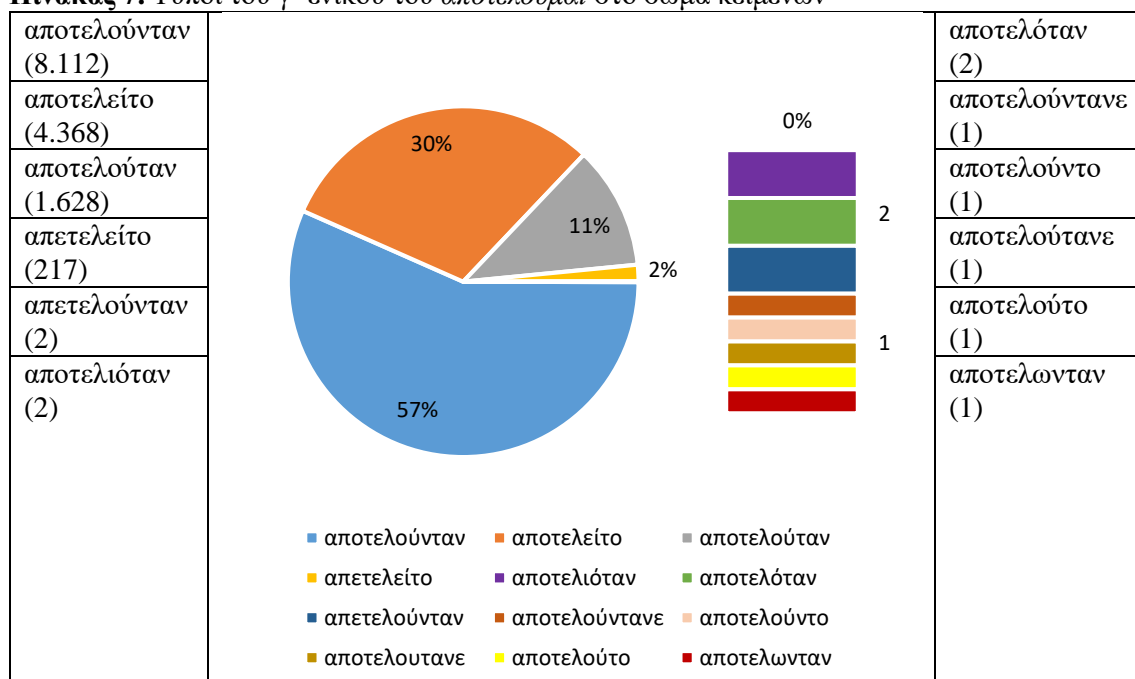
Συνολικά, με βάση τα δεδομένα μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι εμφανίζεται υψηλός αριθμός εναλλακτικών μορφών στο γ' ενικό, με ισχυρότερους τους τύπους *θεωρούνταν*, *θεωρείτο*, *εθεωρείτο* και *θεωρούταν*. Η χρήση του *θεωρούταν* στο Α' μέρος των ερωτηματολογίων ήταν υψηλότερη, αν και, ενώ στο σώμα κειμένων περιλαμβάνεται στους τέσσερις συχνότερους τύπους, έχει λιγότερες εμφανίσεις από τους υπόλοιπους τρεις. Το εύρημα αυτό είναι πιθανό να συνδέεται με το ότι τα δεδομένα του σώματος κειμένων είναι στην πλειονότητά τους προσχεδιασμένου γραπτού ή ηλεκτρονικά διαμεσολαβημένου γραπτού λόγου και τα κειμενικά είδη πιο επίσημου τόνου, σε αντίθεση με το *-ούταν*, που εντοπίζεται περισσότερο στον αυθόρμητο και στον προφορικό λόγο (πρβλ. Μωυσιάδης & Κατσούδα 2010: 431-432).

Στον πληθυντικό η κατανομή είναι σαφέστερη και συνεπής ανάμεσα στα δεδομένα από το σώμα κειμένων και τα ερωτηματολόγια. Το *-ούνταν* είναι το κυρίαρχο μόρφημα σε κάθε περίπτωση, ενώ η χρήση των τύπων σε *-ούντο* είναι πολύ περιορισμένη. Ενώ στο Μέρος Α' των ερωτηματολογίων οι τύποι σε *-ούντο* είναι πολύ σπάνιοι, η συχνότητα εμφάνισής τους αυξάνεται στο Μέρος Β', γεγονός που πιθανότατα συνδέεται με το κύρος τους για τις ομιλήτριες/τους ομιλητές.

4.2. Το ρήμα *αποτελούμαι*

Στον Πίνακα 7 παρουσιάζονται οι τύποι του γ' ενικού του ρήματος *αποτελούμαι*, το οποίο είναι το δεύτερο συχνότερο ρήμα μετά το *θεωρούμαι*.

Πίνακας 7. Τύποι του γ' ενικού του *αποτελούμαι* στο σώμα κειμένων

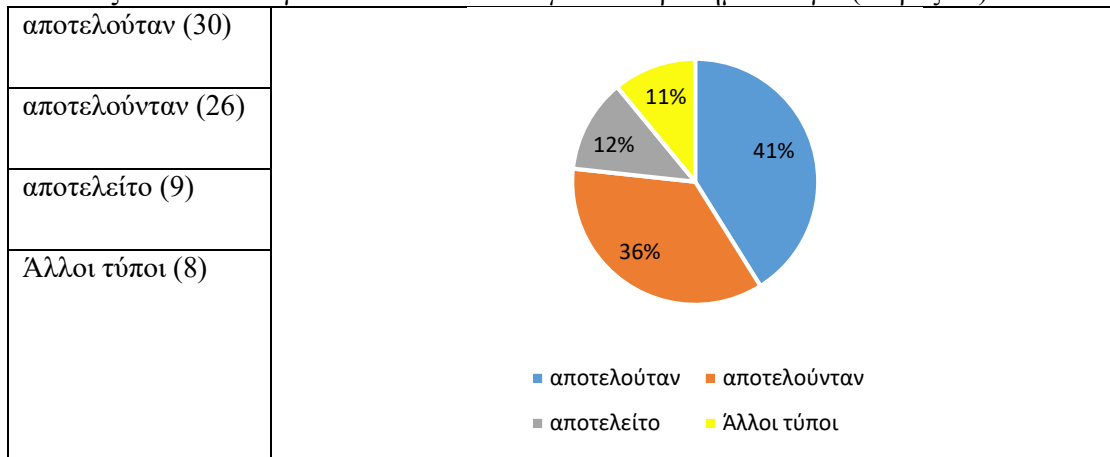

Ο κυρίαρχος τύπος στο σώμα κειμένων είναι το *αποτελούνταν*, με περισσότερες από τις μισές εμφανίσεις. Πολύ σημαντικό ποσοστό έχει και το *αποτελείτο* (30%), ενώ αξιοσημείωτο είναι το *αποτελούταν* (11%). Ο τύπος με εσωτερική αύξηση *απετελείτο* καταλαμβάνει το 2%, με τριψήφια συχνότητα εμφάνισης. Οι υπόλοιποι σχηματισμοί είναι γενικά αντίστοιχοι αυτών που εντοπίστηκαν για το *θεωρούμαι*. Τέλος, αξίζει να σημειώσουμε για άλλη μια φορά την εμφάνιση του αναύξητου σχηματισμού σε *-ούντο*.

Η ποικιλότητα στη χρήση όπως προκύπτει από την όγδοη πρόταση των ερωτηματολογίων (βλ. Πίνακα 8) είναι πράγματι περιορισμένη. Το *αποτελούταν* είναι η πρώτη επιλογή των υποκειμένων, με το *αποτελούνταν* να είναι σχεδόν ισοδύναμο. Το

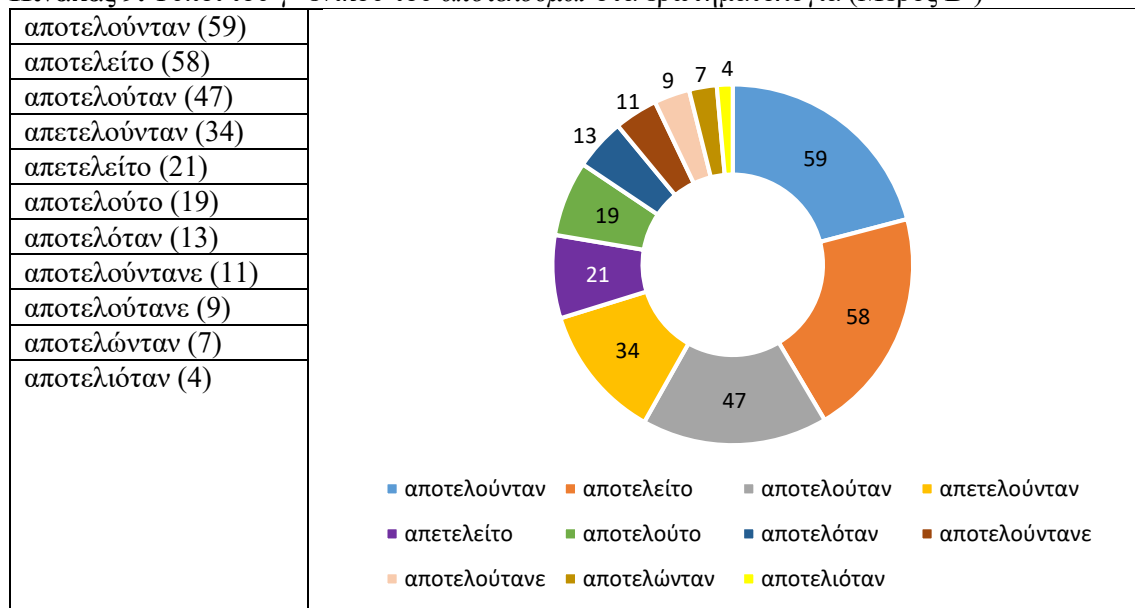
αποτελείτο χρησιμοποιήθηκε από 9 μόλις άτομα, ενώ 8 άτομα απάντησαν χρησιμοποιώντας ενεστωτικό τύπο.

Πίνακας 8. Τύποι του γ' ενικού του *αποτελούμαι* στα ερωτηματολόγια (Μέρος Α')

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 9, οι απαντήσεις στο Β' μέρος του ερωτηματολογίου δίνουν και εδώ μια διαφορετική εικόνα, όπου το *αποτελούνταν* και το *αποτελείτο* είναι εξίσου ισχυροί τύποι, με το *αποτελούταν* να ακολουθεί σε σημαντικό ποσοστό.

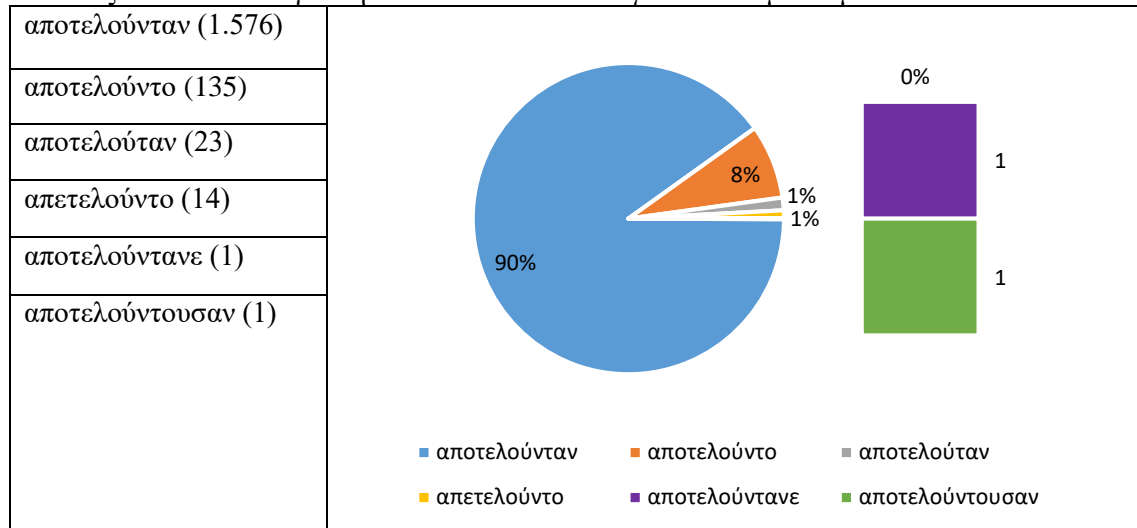
Πίνακας 9. Τύποι του γ' ενικού του *αποτελούμαι* στα ερωτηματολόγια (Μέρος Β')

Ένα απρόσμενο ποσοστό (34 άτομα) επέλεξε τον σχηματισμό σε *-ούνταν* με αύξηση, και τον προτίμησαν σημαντικά από το *απετελείτο* (12% έναντι 7%). Πρόκειται για τύπο που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί υβριδικός και στο σώμα κειμένων ανήκει στους περιθωριακούς σχηματισμούς. Μια εξήγηση για την προτίμηση αυτή θα μπορούσε να είναι ότι ο συνδυασμός άτονης εσωτερικής αύξησης και λόγιου ληκτικού *-είτο* είναι πολύ αρχαϊκών και άρα προτιμάται ένας μετριασμένος υφολογικά σχηματισμός. Ενδιαφέρον προξενεί και το υψηλό ποσοστό του τύπου *αποτελούτο*.

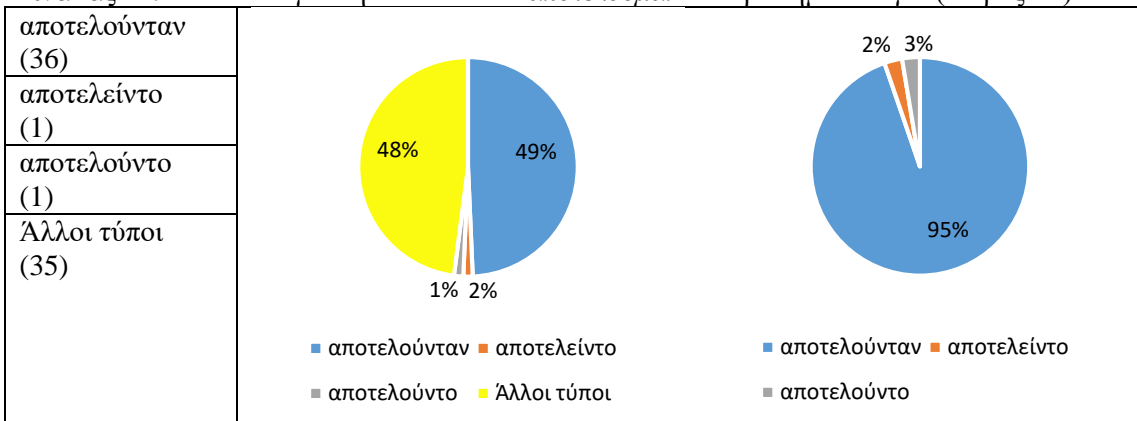
Η ποικιλότητα στον πληθυντικό είναι πολύ πιο περιορισμένη και εδώ (βλ. Πίνακα 10), αφού οι λόγιοι σχηματισμοί δεν είναι ιδιαίτερα ανταγωνιστικοί.

Πίνακας 10. Τύποι του γ' πληθυντικού του αποτελούμαι στο σώμα κειμένων

Το *αποτελούνταν* είναι κυρίαρχο στο σώμα κειμένων, κατέχοντας το 90% των εμφανίσεων, ενώ το *αποτελούντο* βρίσκεται στο 8%. Το υπόλοιπο 2% συνιστούν τέσσερις τύποι: *αποτελούταν*, *απετελούντο*, *αποτελούντανε* και *αποτελούντουσαν*.

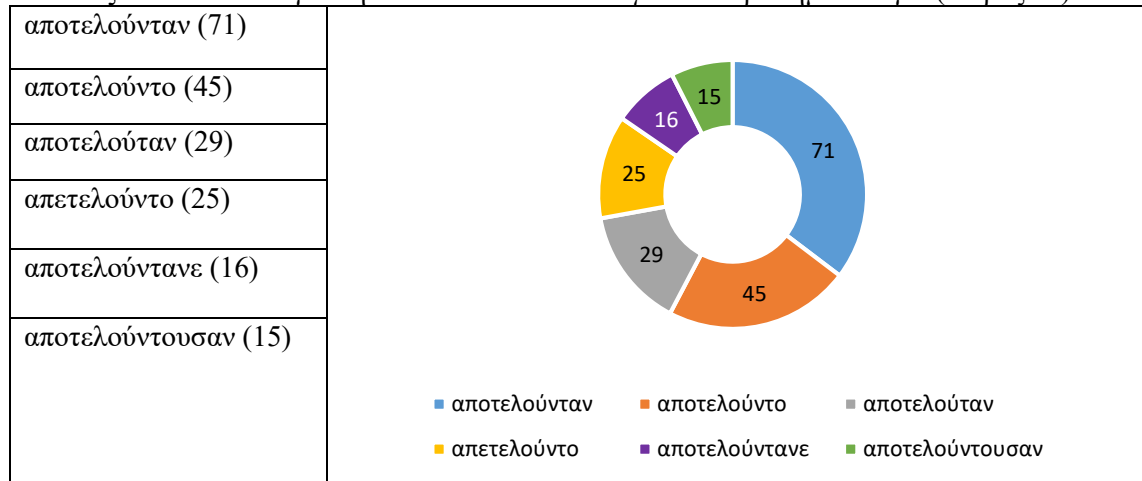
Πίνακας 11. Τύποι του γ' πληθυντικού του αποτελούμαι στα ερωτηματολόγια (Μέρος Α')

Στη δεύτερη πρόταση του Α' μέρους του ερωτηματολογίου επικράτησε σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα το *αποτελούνταν*, αν και σχεδόν τα μισά υποκείμενα χρησιμοποίησαν τύπους που δεν είναι παρατατικού. Σε αυτό το σημείο μπορούμε να σημειώσουμε ότι το υψηλό αυτό ποσοστό μπορεί να θεωρηθεί ένδειξη αποφυγής του παθητικού παρατατικού της ΚΤ2β, καθώς πολλά άτομα προτίμησαν άλλους τύπους, παρά τους σαφείς συγκειμενικούς δείκτες που καθοδηγούσαν προς τη χρήση παρατατικού. Σημαντικός είναι επίσης ο σχηματισμός *αποτελείντο*, μία ακραία περίπτωση υβριδικού τύπου και χαρακτηριστικό παράδειγμα υπερδιόρθωσης στα ευρήματα.

Στο Β' μέρος του ερωτηματολογίου (βλ. Πίνακα 12), το *αποτελούνταν* επιλέχθηκε σχεδόν από όλα τα υποκείμενα (71), ενώ το *αποτελούντο* από περισσότερα από τα μισά (45). Τα *αποτελούταν* και *απετελούντο* βρίσκονται χαμηλότερα από τα μισά (29 και 25 αντίστοιχα), ενώ ακολουθούν οι περισσότεροι προφορικοί τύποι *αποτελούντανε* και *αποτελούντουσαν* (16 και 15).

Πίνακας 12. Τύποι του γ' πληθυντικού του *αποτελούμαι* στα ερωτηματολόγια (Μέρος Β')

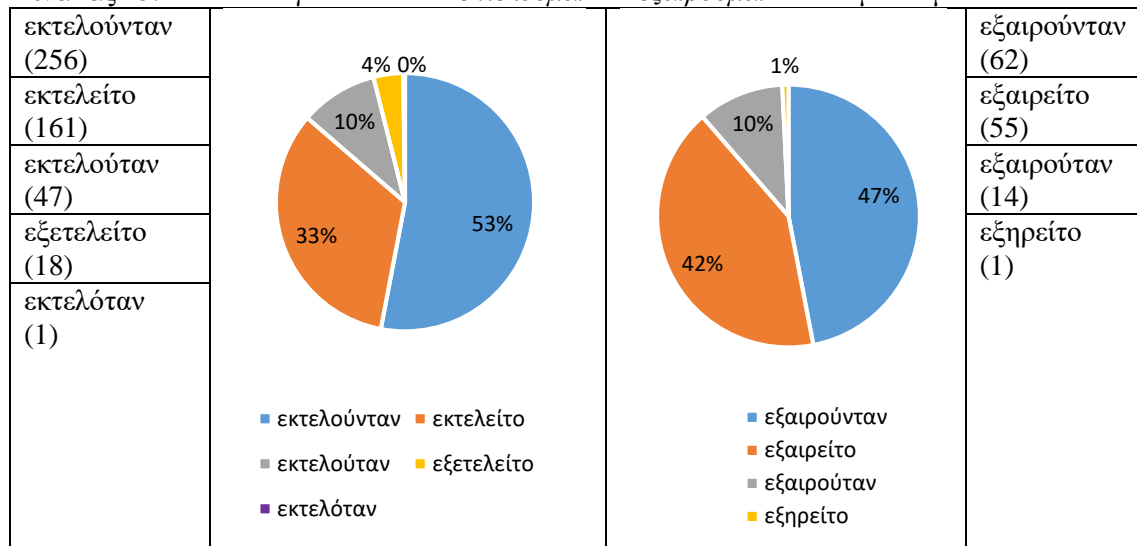

Τα αποτελέσματα διαμορφώνουν μια εικόνα παρόμοια με αυτή του *θεωρούμαι*. Το *αποτελούνταν* κυριαρχεί στο σώμα κειμένων ανεξαρτήτως αριθμού, ενώ το *αποτελούταν* χρησιμοποιείται περισσότερο για τη δήλωση του ενικού στο Α' μέρος των ερωτηματολογίων. Το Β' μέρος διαφέρει, αφού τα *αποτελούνταν*, *αποτελείτο* και *αποτελούταν* παρουσιάζονται σχεδόν ισοδύναμα.

4.3. Τα ρήματα *εκτελούμαι* και *εξαιρούμαι*

Τα ρήματα *εκτελούμαι* και *εξαιρούμαι* είναι μέσης συχνότητας και μπορούν να δεχθούν και αυτά σε ορισμένους τύπους τους αύξηση. Ωστόσο διαφέρουν από το *αποτελούμαι*, καθώς το *εκτελούμαι* εμφανίζει τη μορφοφονολογική τροπή εκτελ- > εξετελ-, ενώ το *εξαιρούμαι* λαμβάνει την χρονική αύξηση [i] <η>. Έτσι, η σύνδεση μεταξύ των σχηματισμών με και χωρίς αύξηση είναι πιο απομακρυσμένη.

Πίνακας 13. Τύποι του γ' ενικού των *εκτελούμαι* και *εξαιρούμαι* στο σώμα κειμένων

Και για τα δύο ρήματα ο σχηματισμός σε *-ούνταν* είναι ο ισχυρότερος, ενώ ακολουθεί με σημαντικό ποσοστό ο σχηματισμός σε *-είτο*. Ο σχηματισμός σε *-ούταν* βρίσκεται στο 10%, το *εκτελόταν* εμφανίζεται μία φορά, ενώ οι σχηματισμοί με αύξηση βρίσκονται στα 4% και 1% αντιστοίχως. Το *εξετελείτο* συνδέεται ως επί το πλείστον με κείμενα έντονα

λόγιου ύφους και το εξηρείτο αναπαράγεται αποκλειστικά σε απόσπασμα ιστορικού κειμένου σε καθαρεύουσα.

Τα ευρήματα για το γ' πληθυντικό είναι αναμενόμενα με βάση όσα έχουμε ήδη διαπιστώσει για τα προηγούμενα ρήματα. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 14, ο σχηματισμός σε -ούνταν για άλλη μία φορά σχεδόν μονοπωλεί τις εμφανίσεις, με τον αναύξητο σε -ούντο να διατηρεί ποσοστά 8% και 10%. Οι σχηματισμοί με αύξηση βρίσκονται στο 1% και προέρχονται από κείμενα γραμμένα σε καθαρεύουσα, ενώ και εδώ εμφανίζονται ελάχιστες περιπτώσεις στις οποίες ο σχηματισμός σε -ούταν χρησιμοποιείται στον πληθυντικό.

Πίνακας 14. Τύποι του γ' πληθυντικού των εκτελούμαι και εξαιρούμαι στο σώμα κειμένων

εκτελούνταν (946)		εξαιρούνταν (450)	
εκτελούντο (82)			εξαιρούντο (53)
εξετελούντο (15)			εξηρούντο (3)
εκτελούταν (8)			εξαιρούταν (2)
	<ul style="list-style-type: none"> ■ εκτελούνταν ■ εκτελούντο ■ εξετελούντο ■ εκτελούταν 		<ul style="list-style-type: none"> ■ εξαιρούνταν ■ εξαιρούντο ■ εξηρούντο ■ εξαιρούταν

Από τις απαντήσεις στην πέμπτη ερώτηση του Α' Μέρους των ερωτηματολογίων, η οποία αφορούσε το γ' ενικό του εκτελούμαι, μπορούμε να παρατηρήσουμε (βλ. Πίνακα 15) ότι το εκτελούνταν και το εκτελούταν εμφανίζονται ισοδύναμα (26 και 24 χρήσεις), ενώ το εκτελείτο χρησιμοποιήθηκε και αυτό αρκετές φορές (11 χρήσεις).

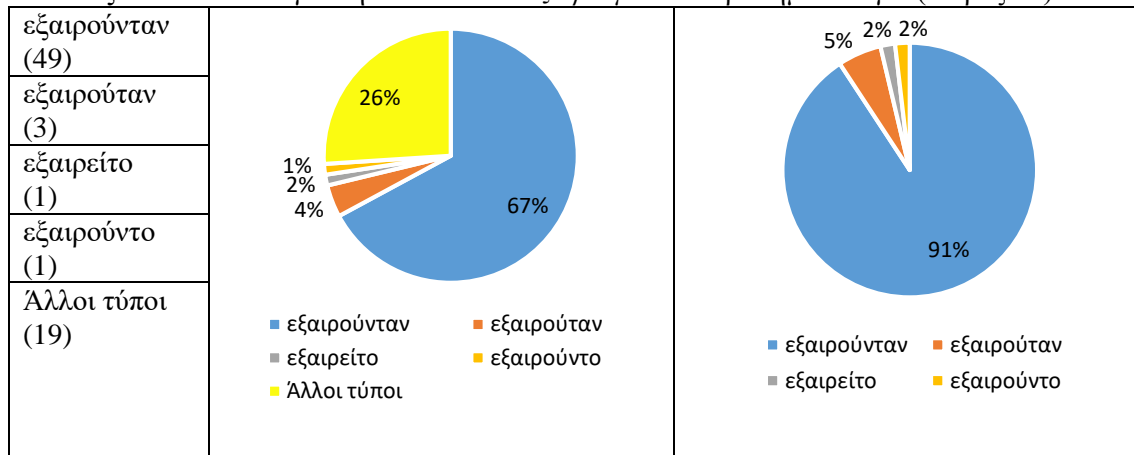
Πίνακας 15. Τύποι του γ' ενικού του εκτελούμαι στα ερωτηματολόγια (Α' μέρος)

εκτελούνταν (26)		
εκτελούταν (24)		
εκτελείτο (11)		
εκτελούντο (2)		
εκτελούντο (1)		
Άλλοι τύποι (10)		
	<ul style="list-style-type: none"> ■ εκτελούνταν ■ εκτελούντο ■ εκτελείτο ■ εκτελούντο ■ εκτελούντο ■ Άλλοι τύποι 	<ul style="list-style-type: none"> ■ εκτελούνταν ■ εκτελούντο ■ εκτελείτο ■ εκτελούντο ■ εκτελούντο

Το 14% δεν επέλεξε τύπους του παρατατικού, ενώ δεν χρησιμοποιήθηκαν καθόλου τύποι με αύξηση. Χρησιμοποιήθηκε επίσης ο τύπος *εκτελούνταν*, που δεν εμφανίζεται στο σώμα κειμένων, ενώ το *εκτελόταν* χρησιμοποιήθηκε δύο φορές, όταν στο σώμα κειμένων, όπου τα ευρήματα είναι έξι φορές περισσότερα, εμφανίζεται μόνο μία φορά. Αυτό είναι πιθανό να υποδεικνύει ότι, ενώ είναι τύπος που βρίσκεται σε χρήση, αποφεύγεται στον προσχεδιασμένο λόγο.

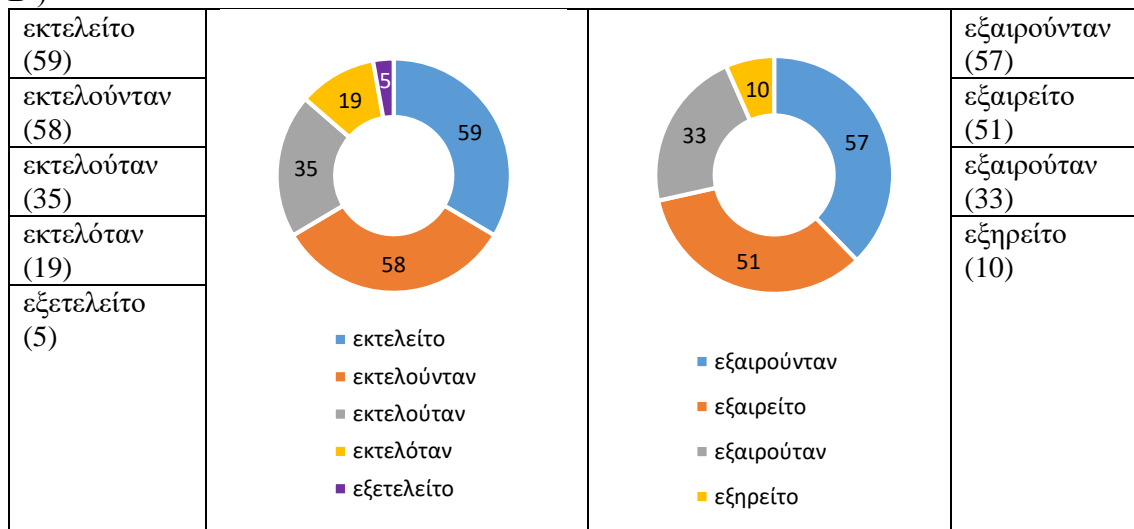
Από τις απαντήσεις στην τέταρτη πρόταση του Α' μέρους του ερωτηματολογίου μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι στον πληθυντικό του *εξαιρούμαι* και πάλι ο σχηματισμός σε *-ούνταν* είναι η σχεδόν αποκλειστική επιλογή, με το *εξαιρούταν* να ακολουθεί (3 χρήσεις) και το *εξαιρούντο* να χρησιμοποιείται μόλις μία φορά. Και εδώ υπάρχει μία περίπτωση χρήσης του γ' ενικού *εξαιρείτο*, ενώ δεν υπάρχει τύπος με αύξηση. Το 26% των υποκειμένων δεν χρησιμοποίησε παρατατικό.

Πίνακας 16. Τύποι του γ' πληθυντικού του *εξαιρούμαι* στα ερωτηματολόγια (Μέρος Α')

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 17, στο Β' Μέρος του ερωτηματολογίου διαμορφώνεται και πάλι μια διαφορετική εικόνα για τον ενικό.

Πίνακας 17. Τύποι του γ' ενικού των *εκτελούμαι* και *εξαιρούμαι* στα ερωτηματολόγια (Μέρος Β')

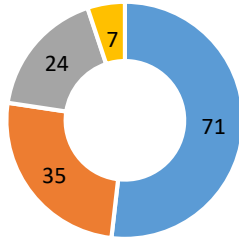
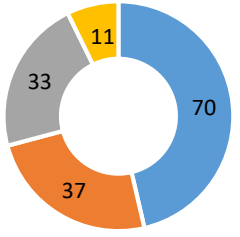

Οι αναύξητοι σχηματισμοί σε *-ούνταν* και *-είτο* παρουσιάζονται ως ισοδύναμοι, ενώ το *-ούταν* βρίσκεται σε σημαντικό, αλλά σαφώς χαμηλότερο ποσοστό επιλογής. Το *εκτελόταν* επιλέχθηκε από 19 άτομα, ενώ οι σχηματισμοί με αύξηση είναι περιορισμένοι, όμως

υπαρκτοί. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι 10 πληροφορητές δήλωσαν τον τύπο *εξηρείτο*.

Πίνακας 18. Τύποι του γ' πληθυντικού των *εκτελούμαι* και *εξαιρούμαι* στα ερωτηματολόγια (Μέρος Β')

εκτελούνταν (71)	 <p>■ εκτελούνταν ■ εκτελούντο ■ εκτελούταν ■ εξετελούντο</p>	εξαιρούνταν (70)	
εκτελούντο (35)		 <p>■ εξαιρούνταν ■ εξαιρούντο ■ εξαιρούταν ■ εξηρούντο</p>	εξαιρούντο (37)
εκτελούταν (24)			εξαιρούταν (33)
εξετελούντο (7)			εξηρούντο (11)

Για τον πληθυντικό οι σχηματισμοί σε *-ούνταν* επιλέχθηκαν σχεδόν από όλα τα υποκείμενα, ενώ οι σε *-ούντο* καταλαμβάνουν υψηλότερο ποσοστό απ' ό,τι στο σώμα κειμένων και στο Μέρος Α' (βλ. Πίνακα 18). Περίπου το μισό ποσοστό επέλεξε και τον τύπο σε *-ούταν*.

Συνολικά, τα *-ούνταν* και *-ούταν* κυριαρχούν στον ενικό αριθμό στο Α' μέρος, ενώ ο αναύξητος σχηματισμός με *-είτο* χρησιμοποιείται και αυτός αρκετά. Στο σώμα κειμένων το *-ούνταν* χρησιμοποιείται πολύ συχνότερα, ο αναύξητος τύπος σε *-είτο* είναι ισχυρός τύπος, ενώ το *-ούταν* πιο περιορισμένο. Αξίζει να σημειωθεί η σύγχυση με τον ενικό στην προσπάθεια σχηματισμού του τύπου του πληθυντικού, αν και πάντα κυριαρχεί ο τύπος σε *-ούνταν*. Οι τύποι με αύξηση δεν χρησιμοποιούνται σχεδόν καθόλου, ενώ φαίνεται ότι έχουν κύρος στη συνείδηση των ομιλητριών/ομιλητών, αφού επιλέχθηκαν στο Β' μέρος του ερωτηματολογίου.

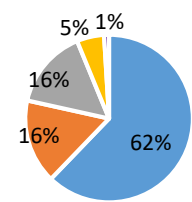
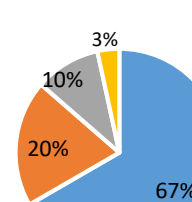
4.4. Τα ρήματα διαφοροποιούμαι και αξιοποιούμαι

Το τελευταίο ζεύγος που εξετάζουμε αφορά ρήματα χαμηλότερης συχνότητας με κατάληξη *-ποιούμαι*.⁶ Όπως έχει επισημανθεί στη βιβλιογραφία (Μωυσιάδης & Κατσούδα 2010: 427), η παρουσία του [i] πριν από το ληκτικό επίθημα ευνοεί την τάση μεταπλασμού των ρημάτων αυτών προς τον σχηματισμό του παθητικού παρατατικού της ΚΤ2α σε *-όταν*.

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 19, οι τύποι σε *-ούνταν* καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο ποσοστό των εμφανίσεων στο σώμα κειμένων, με 62% και 67% στα δύο ρήματα αντίστοιχα, ενώ ακολουθούν οι αναύξητοι τύποι σε *-είτο* και *-ούταν*. Οι τύποι σε *-όταν* έχουν ισχύ 5% και 3%, με διψήφια συχνότητα. Εμφανίζεται επίσης δύο φορές το *εδιαφοροποιείτο*.

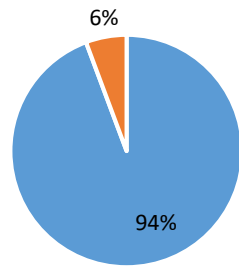
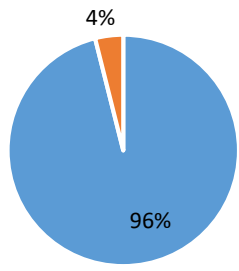
⁶ Αποφεύγουμε να χαρακτηρίσουμε τα συγκεκριμένα ρήματα ως σύνθετα ή ως παράγωγα, καθώς το μόρφημα *-ποιώ* με το οποίο δημιουργούνται βρίσκεται σε μεταβατικό στάδιο γραμματικοποίησης και μπορεί να χαρακτηριστεί ως προσφυματοειδές (affixoid) (βλ. λ.χ. Efthymiou et al. 2012: 245).

Πίνακας 19. Τύποι του γ' ενικού των διαφοροποιούμαι και αξιοποιούμαι στο σώμα κειμένων

διαφοροποιούνταν (130)	 <ul style="list-style-type: none"> ■ διαφοροποιούνταν ■ διαφοροποιείτο ■ διαφοροποιούταν ■ διαφοροποιόταν ■ εδιαφοροποιείτο 	 <ul style="list-style-type: none"> ■ αξιοποιούνταν ■ αξιοποιείτο ■ αξιοποιούταν ■ αξιοποιόταν 	αξιοποιούνταν (98)
διαφοροποιείτο (34)			αξιοποιείτο (29)
διαφοροποιούταν (32)			αξιοποιούταν (15)
διαφοροποιόταν (11)			αξιοποιόταν (5)
εδιαφοροποιείτο (2)			

Στον πληθυντικό (βλ. Πίνακα 20) εμφανίζονται μόλις δύο σχηματισμοί για κάθε ρήμα σε -ούνταν, που καταλαμβάνει σχεδόν το σύνολο των εμφανίσεών τους, και ο αναύξητος τύπος σε -ούντο.

Πίνακας 20. Τύποι του γ' πληθυντικού των διαφοροποιούμαι και αξιοποιούμαι στο σώμα κειμένων

διαφοροποιούνταν (199)	 <ul style="list-style-type: none"> ■ διαφοροποιούνταν ■ διαφοροποιούντο 	 <ul style="list-style-type: none"> ■ αξιοποιούνταν ■ αξιοποιούντο
διαφοροποιούντο (12)		
αξιοποιούνταν (195)		
αξιοποιούντο (8)		

Τα ευρήματα των ερωτηματολογίων διαφέρουν από εκείνα του σώματος κειμένων κυρίως στον ενικό. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 21, οι απαντήσεις στην τρίτη πρόταση του Α' μέρους του ερωτηματολογίου έδειξαν ότι τα *αξιοποιούνταν* και *αξιοποιούταν* χρησιμοποιήθηκαν εξίσου και περισσότερο από όλους τους άλλους σχηματισμούς, με το *αξιοποιείτο* να χρησιμοποιείται 6 φορές. Ο τύπος [aksiopi'otan] χρησιμοποιήθηκε τρεις φορές, με ορθογραφικές παραλλαγές <ο> και <ω>. Το 6% των υποκειμένων χρησιμοποίησε άλλους τύπους.

Πίνακας 21. Τύποι του γ' ενικού του αξιοποιούμαι στα ερωτηματολόγια (Μέρος Α')

αξιοποιούνταν (30)	<p>A pie chart showing the distribution of verb forms for 'αξιοποιούμαι'. The categories and their percentages are: αξιοποιούνταν (44%), αξιοποιούταν (42%), αξιοποιείτο (9%), αξιοποιόταν (3%), and αξιοποιούνταν/αξιοποιούταν (1% each).</p>	αξιοποιόταν (2)
αξιοποιούταν (29)		αξιοποιούνταν/ αξιοποιούταν (1)
αξιοποιείτο (6)		αξιοποιώταν (1)

Στον Πίνακα 22 παρουσιάζονται τα ευρήματα από την έβδομη πρόταση του Α' μέρους του ερωτηματολογίου, που αφορούσε το γ' πληθυντικό του διαφοροποιούμαι.

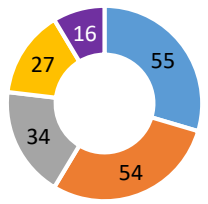
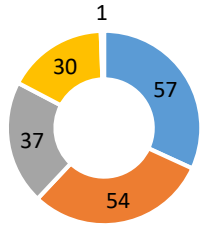
Πίνακας 22. Τύποι του γ' πληθυντικού του διαφοροποιούμαι στα ερωτηματολόγια (Μέρος Α')

διαφοροποιούνταν (35)	<p>Two pie charts showing the distribution of verb forms for 'διαφοροποιούμαι'. The left chart shows: διαφοροποιούνταν (48%), διαφοροποιούντο (47%), διαφοροποιείτο (1%), διαφοροποιόντουσαν/διαφοροποιούνταν (1%), and another category (3%). The right chart shows: διαφοροποιούνταν (90%), διαφοροποιούντο (5%), διαφοροποιείτο (2%), and διαφοροποιόντουσαν/διαφοροποιούνταν (3%).</p>	αξιοποιόταν (2)
διαφοροποιούντο (2)		αξιοποιούνταν/ αξιοποιούταν (1)
διαφοροποιείτο (1)		αξιοποιώταν (1)
διαφοροποιόντουσαν/ διαφοροποιούνταν (1)		
Άλλοι τύποι (34)		

Το *διαφοροποιούνταν* χρησιμοποιήθηκε σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα. Σχεδόν τα μισά υποκείμενα όμως προτίμησαν τύπους που δεν ανήκουν στον παρατατικό.

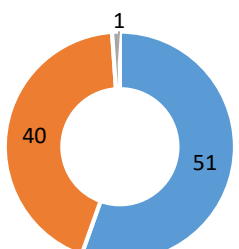
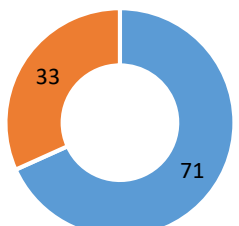
Όπως και στα προηγούμενα ρήματα, δεν φαίνεται να υπάρχει σαφής προτίμηση ανάμεσα στους τύπους του γ' ενικού στο Β' μέρος του ερωτηματολογίου. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 23, οι σχηματισμοί σε *-ούνταν* και *-είτο* δίνουν την αίσθηση ότι είναι ισοδύναμοι, ενώ το *-ούταν* ακολουθεί με ένα σημαντικό αλλά χαμηλότερο ποσοστό. Επίσης, 27 υποκείμενα δήλωσαν ότι θα χρησιμοποιούσαν το *διαφοροποιόταν* και 30 το *αξιοποιόταν*.

Πίνακας 23. Τύποι του γ' ενικού των διαφοροποιούμαι και αξιοποιούμαι στα ερωτηματολόγια (Μέρος Β')

διαφοροποιούνταν (55)	 <ul style="list-style-type: none"> ■ διαφοροποιούνταν ■ διαφοροποιείτο ■ διαφοροποιούταν ■ διαφοροποιόταν ■ εδιαφοροποιείτο 	 <ul style="list-style-type: none"> ■ αξιοποιούνταν ■ αξιοποιείτο ■ αξιοποιούταν ■ αξιοποιόταν ■ ηξιοποιείτο 	αξιοποιούνταν (57)
διαφοροποιείτο (54)			αξιοποιείτο (54)
διαφοροποιούταν (34)			αξιοποιούταν (37)
διαφοροποιόταν (27)			αξιοποιόταν (30)
εδιαφοροποιείτο (16)			ηξιοποιείτο (1)

Το *-ούνταν* διατηρεί την κυρίαρχη θέση του για το γ' πληθυντικό και στις απαντήσεις του Β' Μέρους του ερωτηματολογίου, ωστόσο ο αναύξητος σχηματισμός σε *-ούντο* δηλώνεται και αυτός σε μεγάλο βαθμό, και ακόμη περισσότερο για το *διαφοροποιούμαι*. Ο ίδιος ομιλητής που σημείωσε το *ηξιοποιείτο* παραπάνω, σημείωσε και το *εδιαφοροποιούντο*.

Πίνακας 24. Τύποι του γ' πληθυντικού των διαφοροποιούμαι και αξιοποιούμαι στα ερωτηματολόγια (Μέρος Β')

διαφοροποιούνταν (51)	 <ul style="list-style-type: none"> ■ διαφοροποιούνταν ■ διαφοροποιούντο ■ εδιαφοροποιούντο 	 <ul style="list-style-type: none"> ■ αξιοποιούνταν ■ αξιοποιούντο
διαφοροποιούντο (40)		
εδιαφοροποιούντο (1)		
αξιοποιούνταν (71)		
αξιοποιούντο (33)		

Συμπερασματικά, η ποικιλότητα για τα ρήματα σε *-ποιούμαι* φαίνεται να είναι πιο περιορισμένη. Στον ενικό, το *-ούνταν* αποτελεί τον πιο συχνό σχηματισμό, το *-είτο* είναι χρηστικά περιορισμένο, παρά το κύρος που το χαρακτηρίζει, και το *-ούταν* έχει εξαιρετικά μεγάλη ισχύ στον απροσχεδίαστο λόγο. Στον πληθυντικό, το *-ούνταν* δεν δέχεται ισχυρό ανταγωνισμό. Η αύξηση εμφανώς αποφεύγεται. Αναφορικά με την τάση μεταπλασμού στον παθητικό παρατατικό αυτών των ρημάτων, η κατάληξη *-όταν* πράγματι είναι αναλογικά πολύ ισχυρότερη απ' ό,τι στις προηγούμενες μεταβλητές, επιβεβαιώνοντας τις υποθέσεις που έχουν γίνει για τα ρήματα σε *-ποιούμαι*.

5. Συζήτηση και συμπεράσματα

Στο άρθρο αυτό διερευνήσαμε και αναλύσαμε πτυχές της μορφολογικής ποικιλότητας στον παθητικό παρατατικό ρημάτων της ΚΤ2β. Η σύντομη επισκόπηση της ιστορίας της κλιτικής τάξης 2β στη διαχρονία της, τα ευρήματα προγενέστερων ερευνών και οι κατευθύνσεις του γλωσσικού σχεδιασμού (βλ. Κακριδή-Φερράρι 2022), όπως μπορούμε να τις παρακολουθήσουμε μέσα από τη μελέτη γραμματικών της νέας ελληνικής, ανέδειξαν τα ζητήματα που υπάρχουν στην κλιτική αυτή τάξη και την ποικιλία των περιγραφών τους.

Για την έρευνά μας βασιστήκαμε σε δεδομένα από ένα σύγχρονο σώμα κειμένων μεγάλου μεγέθους, έτσι ώστε να έχουμε μια εικόνα της συχνότητας χρήσης των ποικίλων τύπων στο γ' ενικό και γ' πληθυντικό του παθητικού παρατατικού, τα οποία συνδυάσαμε με πληροφορίες που αντλήσαμε από 73 γραπτά ερωτηματολόγια. Τα ερωτηματολόγια ήταν δομημένα με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορούμε να λάβουμε πληροφορίες για την αυθόρμητη χρήση των τύπων με την συμπλήρωση κενών σε προτάσεις από αυθεντικά κείμενα (Μέρος Α') και παράλληλα να συγκεντρώσουμε στοιχεία για το ποιους τύπους αποδέχονται τα υποκείμενα της έρευνας.

Σύμφωνα με την ποσοτική ανάλυση στο σώμα κειμένων Greek Web 2019, ο σχηματισμός σε *-ούνταν* είναι ο ισχυρότερος για το γ' ενικό όλων των ρημάτων με ποσοστά που κινούνται από 44% έως 67% και που συνήθως υπερβαίνουν τις μισές εμφανίσεις όλων των τύπων. Ακολουθεί ο σχηματισμός σε *-είτο* (με ή χωρίς αύξηση) με ποσοστά από 17% έως 47%. Ο τελευταίος σχηματισμός εμφανίζει μεγαλύτερη ποικιλία ανάλογα με το ρήμα: η υψηλότερη συχνότητα χρήσης του εμφανίζεται στο *θεωρούμαι* (47%), στο οποίο είναι συγκριτικά συχνότερος και ο τύπος σε *-είτο* με αύξηση, ενώ η χαμηλότερη συχνότητα χρήσης του παρουσιάζεται στα ρήματα σε *-ποιούμαι* (17% και 20%). Από τα υπόλοιπα ρήματα συνηθέστερος είναι στα *εξαιρούμαι* και *εκτελούμαι* (43% και 37% αντίστοιχα) και ακολουθεί το *αποτελούμαι* (32%). Τρίτος σε σειρά συχνότητας εμφανίζεται ο σχηματισμός σε *-ούταν*, ο οποίος κινείται από 9% έως 16%. Η εικόνα προτίμησης ανά ρήμα είναι αντίστροφη από αυτή του σχηματισμού σε *-είτο*: στο ρήμα *θεωρούμαι* εμφανίζεται σπανιότερα (9%) και στο *διαφοροποιούμαι* συχνότερα (16%). Τέλος, ο σχηματισμός σε *-όταν* εμφανίζει αξιομνημόνευτη συχνότητα μόνο στα ρήματα σε *-ποιούμαι* (3% και 5%).

Στο γ' πληθυντικό παρατηρούνται σαφέστερες τάσεις προτίμησης, με το *-ούνταν* να κυριαρχεί σε όλα τα ρήματα που μελετήθηκαν με ποσοστά από 85% έως 96%. Ο δεύτερος συχνότερος σχηματισμός με μεγάλη απόσταση από τον πρώτο είναι το *-ούντο* (με αύξηση ή χωρίς), το οποίο κινείται από 4% έως 14%. Η προτίμηση για τον λογιότερο τύπο σε *-ούντο* είναι μεγαλύτερη αναλογικά για το *θεωρούμαι* (με παράλληλη πτώση της συχνότητας του σχηματισμού σε *-ούνταν*) και μικρότερη για τα ρήματα σε *-ποιούμαι*, στα οποία προτιμάται σε ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό ο σχηματισμός σε *-ούνταν* και αποφεύγεται ο *-ούντο*. Η παρατήρηση αυτή είναι συνεπής με την προτίμηση ή μη που δείχνουν τα ίδια ρήματα στον τύπο σε *-είτο* του γ' ενικού.

Τα δεδομένα στο σώμα κειμένων που μελετήθηκε είναι σε μεγάλο βαθμό προσχεδιασμένου γραπτού λόγου ή ηλεκτρονικά διαμεσολαβημένου γραπτού λόγου, γεγονός που αναμένεται να ευνοεί την εμφάνιση λόγιων σχηματισμών όπως οι τύποι σε *-είτο* και να περιορίζει τους σχηματισμούς που εντοπίζονται περισσότερο στον προφορικό ή στον απροσχεδιαστο λόγο, όπως οι *-ούταν* και *-όντουσαν*. Σε αυτό το πλαίσιο, θα περιμέναμε και τον λόγιο σχηματισμό σε *-ούντο* να έχει περισσότερη ισχύ. Ωστόσο, όπως διαπιστώσαμε, δεν πρόκειται για καθόλου ανταγωνιστικό τύπο. Η διαφορά αυτή ανάμεσα στον ενικό και πληθυντικό υποδεικνύει ότι η μεγαλύτερη προτίμηση στον λόγιο σχηματισμό δεν συνδέεται μόνο με τη λειτουργική ποικιλία των κειμένων που μελετώνται, αλλά ότι η μεγάλη ποικιλία τύπων στο γ' ενικό μπορεί να είναι

αποτέλεσμα της έλλειψης γενικευμένης αποδοχής του σχηματισμού σε *-ούνταν* για τον ενικό αριθμό.

Οι απαντήσεις στο Α' μέρος των ερωτηματολογίων πρόσφεραν μια διαφορετική εικόνα για τις προτιμήσεις των υποκειμένων σε μια διαδικασία αυθόρμητης συμπλήρωσης κενών σε προτάσεις αυθεντικού λόγου. Όπως φάνηκε από την ανάλυσή τους, η συχνότητα του σχηματισμού σε *-ούταν* στο γ' ενικό ξεπέρασε σε ορισμένα ρήματα (π.χ. *θεωρούμαι*, *αποτελούμαι*) εκείνη του *-ούνταν* ή ήταν ισοδύναμη με αυτή σε άλλα (π.χ. *εκτελούμαι*, *αξιοποιούμαι*). Παράλληλα, ο λόγιος σχηματισμός σε *-είτο* (με αύξηση ή χωρίς) ήταν σπανιότερος απ' όσο στο σώμα κειμένων. Στο δε γ' πληθυντικό η επικράτηση του σχηματισμού σε *-ούνταν* είναι σαφής, με τον σχηματισμό σε *-ούντο* να είναι σπανιότατος.

Τα ευρήματα από το Α' μέρος των ερωτηματολογίων υποδηλώνουν τη δυναμική του σχηματισμού σε *-ούταν*, το οποίο φαίνεται να εξαπλώνεται και να ανταγωνίζεται τα *-ούνταν* και *-είτο* του γ' ενικού. Το *-ούταν* του ενικού έχει ιστορική βάση, καθώς, όπως ήδη αναφέραμε, το στοιχείο [ʰd] του πληθυντικού άρχισε να συγγέεται με το [t] του ενικού μόλις στο πέρασμα από τη μεσαιωνική προς τη νέα ελληνική, ενώ ακόμη και σήμερα το *-είτο* παραμένει ισχυρό, διατηρώντας στενή τη διαχρονική αυτή σύνδεση. Οι Μουσιάδης & Κατσούδα (2010: 425) αποδίδουν την ευχρηστία του *-ούταν* στο ότι επιτυγχάνει τη μέγιστη διάκριση του αριθμού με την ελάχιστη φωνολογική μεταβολή (ηχηρό > άηχο), ενώ δεν απαιτεί αλλαγή κλιτικής τάξης, δηλαδή ολική αναδιάρθρωση του συστήματος. Επομένως, η τάση αυτή που παρατηρείται στην παραγωγή των τύπων στο Α' μέρος των ερωτηματολογίων ενδεχομένως να οφείλεται στη διαφάνεια που προσδίδει το *-ούταν* στο κλιτικό παράδειγμα και στη σαφή του σύνδεση με το γ' ενικό σε αντίστιξη με το *-ούνταν*, το οποίο είναι πολύ ισχυρό στο γ' πληθυντικό.⁷ Σε κάθε περίπτωση μια τέτοια δυναμική προωθεί συνολικά το κλιτικό παράδειγμα σε *-όμουν*.

Στο Β' μέρος των ερωτηματολογίων παρατηρούμε ότι τα ποσοστά δήλωσης του σχηματισμού σε *-ούταν* για το γ' ενικό είναι χαμηλότερα από εκείνα στα οποία χρησιμοποιήθηκαν οι αντίστοιχοι τύποι στο Α' μέρος, κάτι που υποδεικνύει ότι δεν έχει αποκτήσει ακόμα κύρος ως σχηματισμός. Παράλληλα, οι πληροφορήτριες/πληροφορητές δηλώνουν συχνότερα απ' όσο τον χρησιμοποιούν στο Α' μέρος τον λόγιο σχηματισμό σε *-είτο*. Η αμηχανία που αισθάνονται οι ομιλήτες/ομιλήτριες σε σχέση με τη μορφολογία του γ' ενικού στον παρατατικό είναι πολύ πιθανό να προκύπτει από το ότι μέχρι πρόσφατα (2017) ο συχνότερος σχηματισμός σε *-ούταν*, τον οποίο χρησιμοποιούν στο Α' μέρος, δεν αντιπροσωπευόταν σε κάποια μεγάλη γραμματική και επομένως δεν θεωρείται πρότυπος τύπος, σε συνδυασμό με το ότι φαίνεται να συνδέεται με ποικιλίες χαμηλότερης επιστημότητας, όπως φάνηκε από μια πρώτη ανάλυση των δεδομένων μας από το σώμα κειμένων Greek Web 2019. Ανάλογη είναι και η αύξηση στη δήλωση των σχηματισμών σε *-ούντο* στο γ' πληθυντικό σε σχέση με τη χρήση τους στο Α' μέρος από τα ίδια πρόσωπα.

Από το σύνολο των ευρημάτων μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι στο γ' ενικό του παθητικού παρατατικού της ΚΤ2β έχουμε τον ανταγωνισμό ανάμεσα σε έναν πρότυπο, αλλά αδιαφανή σχηματισμό σε *-ούνταν*, σε έναν μη πρότυπο, αλλά διαφανή σε *-ούταν* και σε ένα διαφανή λογιότερο σχηματισμό σε *-είτο* (με διαβάθμιση λογιότητας ανάλογα και με το αν συνυπάρχει με αύξηση ή όχι). Η τάση των ομιλητών/ομιλητριών φαίνεται να είναι προς την χρήση του περισσότερο διαφανούς σχηματισμού *-ούταν*, παρότι εμποδίζεται από το κύρος του πρότυπου και του λόγιου τύπου. Στο γ' πληθυντικό παρατηρούμε την επικράτηση του τύπου σε *-ούνταν* και περιθωριοποίηση του λόγιου

⁷ Αξίζει να σημειωθεί ότι για τη διαφάνεια του *-ούταν* στη δήλωση του ενικού καταγράψαμε και την προφορική παρατήρηση μιας πληροφορήτριας 21 ετών, μετά τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου, η οποία ανέφερε ρητά ότι το *-ούταν* αρμόζει στον ενικό και το *-ούνταν* στον πληθυντικό.

τύπου *-ούντο*, που είναι ο δεύτερος συχνότερος εναλλακτικός τύπος. Η γενική αυτή εικόνα δεν επιβεβαιώνει υποθέσεις που διατυπώθηκαν πριν από ορισμένες δεκαετίες (βλ. Χειλά-Μαρκοπούλου 1984: 53-54) για την εξελικτική πορεία των ρημάτων αυτών προς το *-ι-όμουν* του παρατατικού της ΚΤ2α στο πλαίσιο της συμμετρίας του συστήματος. Η τάση προς την κλίση *-ι-όμουν* αποτελεί αποκλίνουσα δυναμική σε σχέση με την εξάπλωση του *-ούταν* και την περιθωριοποίηση του *-ούντο* που παρατηρείται εδώ, η οποία δεν ευνοείται από κοινωνιογλωσσικούς παράγοντες όπως η τυποποίηση της νέας ελληνικής που προωθεί κατεξοχήν το *-ούμουν*. Τα μόνα ρήματα στα δεδομένα που εμφανίζουν αναλογικά μεγαλύτερα ποσοστά τύπων της κλίσης αυτής (*-ι-όμουν*) είναι τα ρήματα σε *-ποιούμαι*, χωρίς όμως τα ποσοστά αυτά να είναι αρκετά υψηλά ώστε να μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι διαφαίνεται τάση αλλαγής του κλιτικού τους παραδείγματος.

Όπως φαίνεται από τα ευρήματα της παρούσας έρευνας, η πορεία της γλωσσικής αλλαγής δεν είναι πάντοτε προβλέψιμη, καθώς επηρεάζεται από ποικίλους παράγοντες, μεταξύ των οποίων, μορφολογικοί (π.χ. την ύπαρξη του [i] σε ρήματα με κατάληξη *-ποιούμαι*), κειμενικοί και κοινωνιογλωσσικοί παράγοντες (π.χ. λειτουργική ποικιλία στην οποία χρησιμοποιούνται οι τύποι, τυποποίηση της γλώσσας, κύρος σχηματισμών), αλλά και ο βαθμός στον οποίο είναι διαφανές για τους/τις ομιλητές/ομιλήτριες ότι οι σχηματισμοί αντιστοιχούν στον ενικό ή στον πληθυντικό αριθμό. Θεωρούμε ότι η μελλοντική έρευνα πρέπει να μελετήσει τη μορφολογική ποικιλότητα στον παρατατικό των ρημάτων της ΚΤ2β σε σώματα κειμένων προφορικού λόγου, αυθόρμητου ηλεκτρονικά διαμεσολαβημένου λόγου και γενικά σώματα κειμένων με σαφή διάκριση σε κειμενικά είδη έτσι ώστε να προσφέρει στοιχεία για τη χρήση των σχηματισμών σε σχέση με τις εκάστοτε επικοινωνιακές περιστάσεις, την παράμετρο της επισιμότητας κ.λπ. Σε κάθε περίπτωση, κρίνεται αναγκαία η συνεχής καταγραφή της μορφολογικής ποικιλότητας στα ρήματα αυτά, καθώς επικαιροποιεί τα στοιχεία που έχουμε για την εξέλιξη των μορφολογικών παραδειγμάτων του ρήματος. Παράλληλα, σημαντικό είναι η έρευνα να συνδυάζει μεθοδολογίες (πρβλ. την έννοια της μεθοδολογικής τριγωνοποίησης, *methodological triangulation*, Φραγκάκη 2022: 54), καθώς, όπως φάνηκε από την παρούσα έρευνα, ο συνδυασμός αυτός (εδώ της ανάλυσης με σώματα κειμένων και με ερωτηματολόγια) μπορεί να είναι ιδιαίτερα γόνιμος και να προσφέρει διαφορετικές οπτικές στην περιγραφή της χρήσης της γλώσσας.

Βιβλιογραφία

- Baker, P. 2010. *Sociolinguistics and Corpus Linguistics*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Browning, R. 1991 [1983]. *Η ελληνική γλώσσα. Μεσαιωνική και νέα*. Μτφρ. Μ. Ν. Κονομή. Αθήνα: Παπαδήμας.
- Γούτσος, Δ. & Φραγκάκη, Γ. 2015. *Εισαγωγή στη γλωσσολογία σωμάτων κειμένων*. Ηλεκτρονικό βιβλίο. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://hdl.handle.net/11419/1932>
- Chantraine, P. 1998 [1961]. *Ιστορική μορφολογία της ελληνικής γλώσσας*. Μτφρ. Ν. Κ. Αγκαβανάκης. Αθήνα: Ινστιτούτο του Βιβλίου – Α. Καρδαμίτσα.
- Credo, B. 1782. *Γραμματική ελληνικορωμαϊκή περιέκουσα τους κανόνες της γραμματικής και της ορθογραφίας τόσοσ της ελληνικής, όσον και της απλής διαλέκτου*. Βερόνα: Από την Τυπωγραφίαν των κληρονόμων του Καραττώνου.
- Du Cange, C. 1688. *Glossarium ad scriptores mediae et infimae Graecitatis*. Lugduni: Apud Amissonios.
- Efthymiou, A., Fragaki, G. & Markos, A. 2012. Productivity of verb-forming suffixes in Modern Greek: A corpus-based study. *Morphology* 224, 515-545.
- Ζέρβα, Μ. 2021. Λόγια στοιχεία και μεταγλωσσικές στάσεις στην ελληνική. Στο Θ. Μαρκόπουλος, Χ. Βλάχος, Α. Αρχάκης, Δ. Παπαζαχαρίου, Γ. Ι. Ξυδόπουλος & Α.

- Ρούσσου επιμ., *Πρακτικά του 14ου Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας*. Πανεπιστήμιο Πατρών, 384-394.
- Germano, G. 1907 [1622]. *Grammaire et vocabulaire du Grec Vulgaire*. Ed. H Pernot. Paris.
- Holton, D., P. Mackridge & Φιλίππακη-Warburton, E. 1999. *Γραμματική της ελληνικής γλώσσας*. Μτφρ. Β. Σπυρόπουλος. Αθήνα: Πατάκης.
- Ιορδανίδου, Α. 1992. Κοινωνικά και υφολογικά προσδιορισμένη ποικιλία των ρημάτων σε -άω/-ώ και -ώ/-είς. *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα* 12, 305-318.
- Ιορδανίδου, Α. 1993. Τα ρήματα σε -άω/-ώ β' φάση έρευνας: Γραμματική νόρμα και γλωσσική παραγωγή. *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα* 14, 370-383.
- Ιορδανίδου, Α. 1999. Ζητήματα τυποποίησης της σύγχρονης νεοελληνικής. Στο Α. Φ. Χριστίδης επιμ. «*Ισχυρές*» και «*ασθενείς*» γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση: όψεις του γλωσσικού ηγεμονισμού. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 835-844.
- Ιορδανίδου, Α. 2009. Γλωσσική ποικιλία και δημοσιογραφικός λόγος. *Ζητήματα επικοινωνίας* 9, 102-114.
- Ιορδανίδου, Α. 2022. Μορφολογική ποικιλία στα νεοελληνικά λεξικά. Στο Μ. Κατσογιάννου & Α. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη επιμ. *Λεξικογραφία και μορφολογία*. Αθήνα: Πατάκης, 57-67.
- Jordanidou, A. 1994. Morphological variation of the passive imperfect in Modern Greek. In I. Philippaki-Warburton, K. Nicolaidis, M. Sifianou eds *Themes in Greek Linguistics: Papers from the 1st International Conference on Greek Linguistics*. Reading: University of Reading, 373-380.
- Jakubiček, M., Kilgarriff, A., Kovář, V., Rychlý, P. & Suchomel, V. 2013. The TenTen corpus family. *Proceedings of the 7th International Corpus Linguistics Conference CL 2013*, Lancaster: University of Lancaster, 125-127.
- Κακριδής-Φερράρι, Μ. 2022. Γλωσσική πολιτική και γλωσσικός σχεδιασμός. Στο Δ. Γούτσος & Σ. Μπέλλα επιμ. *Κοινωνιογλωσσολογία*. Αθήνα: Gutenberg, 482-525.
- Κλαίρης, Χ. & Μπαμπινιώτης, Γ. σε συνεργασία με τους Α. Μόζερ, Α. Μπακάκου-Ορφανού & Σ. Σκοπετέα 2005. *Γραμματική της νέας ελληνικής. Δομολειτουργική-επικοινωνιακή*. Αθήνα: Ελληνικά γράμματα.
- Κλειδώνα Ε., Α. Κουντούρης, Ε. Κρίκη & Παπαδάμου, Ε. 2008. Η αλλομορφία του α' και β' πληθυντικού του μεσοπαθητικού παρατατικού σε αστικές ποικιλίες της νέας ελληνικής. *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα* 28, 206-217.
- Μικρός, Γ. Κ. 2009. *Η ποσοτική ανάλυση της κοινωνιογλωσσολογικής ποικιλίας. Θεωρητικές και μεθοδολογικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Μεταίχιμο.
- Μπαμπινιώτης, Γ. 1972. *Το ρήμα της ελληνικής: Δομικά εξελίξεις και συστηματοποιήσεις του ρήματος της ελληνικής αρχαίας και νέας*. Αθήνα: Βιβλιοθήκη Σοφίας Ν. Σαριπόλου.
- Μπαμπινιώτης, Γ. 2017. *Σύγχρονη σχολική γραμματική για όλους*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.
- Μουσιάδης, Θ. & Κατσούδα, Γ. 2010. Όψεις του μεσοπαθητικού παρατατικού. *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα* 30, 422-435.
- Milroy, L. & Gordon, M. 2003. *Sociolinguistics: Method and Interpretation*. Oxford: Blackwell.
- Newton, B. E. 1972. The dialect geography of Modern Greek passive inflections. *Glotta* 50, 262-289.
- Παντελίδης, Ν. 1999. Μια πρώτη γλωσσογεωγραφική προσέγγιση στα τέρματα των μεσοπαθητικών ενεστώτα και παρατατικού των «βαρύτωνων» ρημάτων στην Πελοπόννησο. *Λεξικογραφικόν Δελτίον ΚΒ'*, 133-203.
- Παντελίδης, Ν. 2004. -όντουσαν. *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα* 25, 473-483.
- Portius, S. 1889 [1638]. *Grammatica linguae graecae vulgaris*. Ed. Wilhelm Meyer. Paris: Vieweg.
- Ράλλη, Α. 2005. *Μορφολογία*. Αθήνα: Πατάκης.
- Σοφιανός, Ν. 1977 [1540-1550]. *Γραμματική της κοινής των Ελλήνων γλώσσας*. Επιμ. Θ. Χ. Παπαδόπουλος. Αθήνα: Κέδρος.
- Schleef, E. 2014. Written surveys and questionnaires in sociolinguistics. In J. Holmes & K. Hazen eds *Research Methods in Sociolinguistics: A Practical Guide*. Oxford: John Wiley, 42-57.
- Τριανταφυλλίδης, Μ. 1996 [1941]. *Νεοελληνική γραμματική της δημοτικής. Ανατύπωση της έκδοσης του ΟΕΣΒ (1941) με διορθώσεις*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη].

- Τσολάκης, Χ. 1982. Η πολυτυπία στο ρήμα της κοινής νεοελληνικής γλώσσας. Διδακτορική διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Φραγκάκη, Γ. 2022. Μέθοδοι και δεδομένα στην κοινωνιογλωσσολογία. Στο Δ. Γούτσος & Σ. Μπέλλα επιμ. *Κοινωνιογλωσσολογία*. Αθήνα: Gutenberg, 38-70.
- Χατζησαββίδης, Σ. 2000. Η μορφολογική ποικιλία του ρήματος στον ελληνικό δημοσιογραφικό λόγο. *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα* 20, 588-599.
- Χατζησαββίδης, Σ. & Α. Χατζησαββίδου 2009. *Γραμματική της νέας ελληνικής γλώσσας Α', Β', Γ' Γυμνασίου*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Χειλά-Μαρκοπούλου, Δ. 1984. Μορφοφωνολογικά προβλήματα του νεοελληνικού ρήματος. Η περίπτωση του μεσοπαθητικού παρατατικού. *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα* 4, 45-59.
- Χόρροκς, Τ. 2006. *Ελληνικά: Ιστορία της γλώσσας και των ομιλητών της*. Μτφρ. Μ. Σταύρου & Μ. Τζεβελέκου. Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας.
- Χριστόπουλος, Α. 1805. *Γραμματική της Αιολοδορικής, ήτοι της ομιλούμενης τωρινής των Ελλήνων γλώσσας*. Βιέννη: Παρά Ιωάννα Σχραιμβ.

Παράρτημα 1: Συχνότητα των τύπων των ρημάτων που μελετήθηκαν στο σώμα κειμένων

	ΘΕΩΡΟΥΜΑΙ	ΑΠΟΤΕΛΟΥΜΑΙ	ΕΚΤΕΛΟΥΜΑΙ	ΕΞΑΙΡΟΥΜΑΙ	ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΟΥΜΑΙ	ΑΞΙΟΠΟΙΟΥΜΑΙ
ΤΥΠΟΙ Γ' ΕΝΙΚΟΥ	θεωρούνταν (8,306)	αποτελούνταν (8,112)	εκτελούνταν (256)	εξαιρούνταν (62)	διαφοροποιούνταν (130)	αξιοποιούνταν (98)
	θεωρείτο (5,220)	αποτελείτο (4,368)	εκτελείτο (161)	εξαιρείτο (55)	διαφοροποιείτο (34)	αξιοποιείτο (29)
	εθεωρείτο (3,575)	αποτελούνταν (1,628)	εκτελούνταν (47)	εξαιρούνταν (14)	διαφοροποιούνταν (32)	αξιοποιούνταν (15)
	θεωρούνταν (1,793)	αποτελείτο (217)	εξετελείτο (18)	εξηρείτο (1)	διαφοροποιούνταν (11)	αξιοποιούνταν (5)
	θεωρούντανε (15)	αποτελούνταν (2)	εκτελούνταν (1)		εδιαφοροποιείτο (2)	
	θεωρούντο (8)	αποτελούνταν (2)				
	θεωριόταν (3)	αποτελούνταν (2)				
	θεωρούντανε (3)	αποτελούντανε (1)				
	θεωρόταν (2)	αποτελούντο (1)				
	θεωρώταν (2)	αποτελούντανε (1)				
		αποτελούντο (1)				
		αποτελώνταν (1)				
	θεωρούνταν (6,436)	αποτελούνταν (1,576)	εκτελούνταν (946)	εξαιρούνταν (450)	διαφοροποιούνταν (199)	αξιοποιούνταν (195)
	εθεωρούντο (659)	αποτελούντο (135)	εκτελούντο (82)	εξαιρούντο (53)	διαφοροποιούντο (12)	αξιοποιούντο (8)
θεωρούντο (366)	αποτελούνταν (23)	εξετελούντο (15)	εξηρούντο (3)			
θεωρούνταν (62)	αποτελούντο (14)	εκτελούνταν (8)	εξαιρούνταν (2)			
θεωρούντουσαν (10)	αποτελούντανε (1)					
θεωρούντανε (6)	αποτελούντουσαν (1)					
εθεωρούνταν (3)						
θεωρόντουσαν (3)						
θεωριόνταν (1)						
θεωριόταν (1)						
θεωροταν (1)						
θεωρώντουσαν (1)						
θεωρώταν (1)						
θεωρούνταν (560)	αποτελούνταν (50)	εκτελούνταν (6)	εξαιρούνταν (2)	διαφοροποιούνταν (3)	αξιοποιούνταν (2)	
θεωρούνταν (5)	αποτελούνταν (3)		εξαιρούνταν (1)	διαφοροποιούνταν (1)		
ΑΛΛΟ						

Παράρτημα 2: Το ερωτηματολόγιο της έρευνας

Φύλο:

Ηλικία:

Τόπος μόνιμης κατοικίας:

Μέρος Α΄

Συμπληρώστε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο του ρήματος που σας δίνεται σε παρένθεση.

1. Σήμερα ο πεζογράφος έχει ένα αυξημένο στάτους σε σύγκριση με τον ποιητή, ο οποίος πριν από μερικές δεκαετίες ..... (θεωρούμαι) αρκετά πιο σημαντικός.
2. Οι ομάδες ..... (αποτελούμαι) από τρεις παίκτες: οι δύο οδηγούσαν το αμάξι και ο τρίτος προσπαθούσε με ένα πελώριο ξύλινο σφυρί να χτυπήσει ένα καουτσουκένιο μπαλάκι σε μέγεθος μπάλας μπάσκετ.
3. Τα Χριστούγεννα έσφαζαν τους χοίρους και κάθε τους κομμάτι ..... (αξιοποιούμαι) για άλλη παρασκευή. Τα χοιροσφάγια ήταν ιεροτελεστία ολοφάμιλη και τα παιδιά το έβλεπαν σαν παιχνίδι.
4. Σήμερα έχουν ανασκαφεί πάνω από 1500 τάφοι, που δεν ανήκουν βέβαια όλοι σε "βιαιοθάνατους". Δυο άλλοι τρόποι θανάτωσης ήταν ο λιθοβολισμός κι ο κατακρημνισμός. Από τη θανατική ποινή δεν ..... (εξαιρούμαι) ούτε τα νήπα.
5. Το έργο των πρώτων ελεγειακών ποιητών και των ιαμβογράφων προοριζόταν αρχικά όχι για να αναγνωστεί αλλά για να ακουστεί κατά την απαγγελία του που ..... (εκτελούμαι) κατά κανόνα προφανώς από τον ίδιο τον ποιητή.
6. Η Αγγλία, η Σκωτία και η Ιρλανδία εκείνη την εποχή είχαν κοινό βασίλειά αλλά ..... (θεωρούμαι) ακόμη ξεχωριστά βασίλεια, με δικά τους κοινοβούλια.
7. Οι μέθοδοι εξόντωσης ..... (διαφοροποιούμαι) ανάλογα με την περιοχή και την εποχή. Πάντα, όμως, και κατά τις συμβουλές της CIA οι μέθοδοι έπρεπε να είναι τέτοιες ώστε να μοιάζουν με ατυχήματα, αυτοκτονίες ή θανάτους από φυσικά αίτια.
8. Τον 11ο αιώνα, ο ετοιμοπόλεμος στρατός ..... (αποτελούμαι) πλέον σχεδόν αποκλειστικά από τάγματα, σε σημείο που και οι παλιοί επιλεκτοί στρατιώτες των θεμάτων αποτέλεσαν τα θεματικά τάγματα.

Μέρος Β΄

Για κάθε ρήμα σημειώστε ✓ δίπλα στον τύπο ή στους τύπους που θα χρησιμοποιούσατε, και X δίπλα στον τύπο ή στους τύπους που δεν θα χρησιμοποιούσατε.

➤ Γ΄ ενικό πρόσωπο παθητικού παρατατικού

θεωρούμαι		αποτελούμαι		εκτελούμαι		διαφοροποιούμαι	
εθεωρείτο		απετελείτο		εκτελείτο		διαφοροποιείτο	
θεωρείτο		απετελούνταν		εκτελόταν		διαφοροποιόταν	
θεωριόταν		αποτελείτο		εκτελούνταν		διαφοροποιούνταν	
θεωρόταν		αποτελιόταν		εκτελούταν		διαφοροποιούταν	
θεωρούνταν		αποτελόταν		εξετελείτο		εδιαφοροποιείτο	
θεωρούντανε		αποτελούνταν					
θεωρούταν		αποτελούντανε		εξαιρούμαι		αξιοποιούμαι	
θεωρούτανε		αποτελούταν		εξαιρείτο		αξιοποιείτο	
θεωρώταν		αποτελούτανε		εξαιρούνταν		αξιοποιόταν	
		αποτελούτο		εξαιρούταν		αξιοποιούνταν	
		αποτελώνταν		εξηρείτο		αξιοποιούταν	

➤ Γ΄ πληθυντικό πρόσωπο παθητικού παρατατικού

θεωρούμαι		εκτελούμαι		διαφοροποιούμαι			
εθεωρούνταν		θεωρώντουσαν		εκτελούνταν		διαφοροποιούνταν	
εθεωρούντο		θεωρώταν		εκτελούντο		διαφοροποιούντο	
θεωριόνταν				εκτελούταν			
θεωριόταν		αποτελούμαι		εξετελούντο		αξιοποιούμαι	
θεωρόταν		απετελούντο				αξιοποιούνταν	
θεωρούνταν		αποτελούνταν		εξαιρούμαι		αξιοποιούντο	
θεωρούντανε		αποτελούντανε		εξαιρούνταν			
θεωρούντο		αποτελούντο		εξαιρούντο			
θεωρούντουσαν		αποτελούντουσαν		εξαιρούταν			
θεωρούταν		αποτελούταν		εξηρούντο			